

Pěstounská péče na přechodnou dobu pohledem pěstounů

Bc. Tereza Pauříková

Diplomová práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Tereza Pauříková**
Osobní číslo: **H140323**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Pěstounská péče na přechodnou dobu pohledem pěstounů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti náhradní rodinné péče, pěstounství na přechodnou dobu a modelů pěstounské péče v evropských zemích.
Realizace kvalitativního výzkumu pěstounské péče na přechodnou dobu za využití techniky polostrukturovaných rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce: *62 stran*

Rozsah příloh: *5 stran*

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KONEČNÁ, Hana a Markéta, SUDOVÁ. Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu? 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 987-80-87455-08-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk et al. Osvojení a pěstounská péče. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

PRŮCHA, Jan, Eliška, WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80717-8772-8.

STRAUSS, Anselm a Juliet, CORBINOVÁ. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a metody zakotvené teorie. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60.

Vedoucí diplomové práce:

doc. Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání diplomové práce:

1. prosince 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

15. dubna 2016

Ve Zlíně dne 1. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4.9. 2016

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá institutem pěstounské péče na přechodnou dobu jako jednou z forem náhradní rodinné péče. Teoretická část se nejprve zaměřuje na postavení PPNPD v systému náhradní rodinné péče v České republice, vymezuje zde základní pojmy týkající se náhradní rodinné péče a popisuje proces pěstounské péče na přechodnou dobu. V závěru teoretické části nás práce seznamuje s činností krajského úřadu a obce s rozšířenou působností v procesu PPNPD. Praktická část práce zjišťuje, jak pěstouni vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu hodnotí nově zavedený systém péče o ohrožené děti. Vzhledem k tématu diplomové práce byl zvolen kvalitativní výzkum, kdy jsme se formou polostrukturovaného rozhovoru dotazovali profesionálních pěstounů na zkušenosti s procesem PPNPD.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, ohrožené dítě, pěstounská péče na přechodnou dobu, biologická rodina, oddělení sociálně-právní ochrany dětí.

ABSTRACT

The Diploma Thesis deals with temporary foster care institute as one of the substitute family care's form. The theoretical part first focuses on position of TFC in Czech substitute family care's system. It defines the basic terms regarding to FC and describes the process of TFC. In conclusion of the teoretical part are presented the activities of the County office and villages with extensive field of activity in process of TFC. The practical part finds out how the foster parents who carry out the TFC evaluace the newly established system of children at risk's care. In view of the Diploma thesis topic there was chosen qualitative research. The professional foster parents were asked through the halfstructured conversati-on about their experiences with the TFC process .

Keywords: foster care, child at risk, temporary foster care, biological family, Department of social-law protection of children

Touto cestou bych ráda poděkovala paní doc. Mgr. Soni Vávrové, Ph.D. za její odborné vedení při vypracování diplomové práce a také za její trpělivost, laskavý přístup a cenné rady.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 POSTAVENÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU V SYSTÉMU NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE	12
1.1 HISTORIE ZAVEDENÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	14
1.2 LEGISLATIVNÍ UCHOPENÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU.....	17
1.3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU JAKO JEDNA Z FOREM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	19
2 MODEL Y PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH	23
2.1 SLOVENSKO.....	23
2.2 VELKÁ BRITÁNIE	25
2.3 SKANDINÁVSKÉ ZEMĚ	26
3 AKTUÁLNÍ OTÁZKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU V ČESKÉ REPUBLICE	30
3.1 PĚSTOUNI NA PŘECHODNOU DOBU.....	30
3.2 FINANCOVÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	33
3.3 ROLE OBCE A KRAJE V REALIZACI PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	38
4.1 CÍL VÝZKUMU, VÝZKUMNÝ PROBLÉM, VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
4.2 VOLBA VÝZKUMNÉ STRATEGIE A TECHNIKY SBĚRU DAT	39
4.3 VÝBĚR VÝZKUMNÉHO SOUBORU	39
4.4 VSTUP VÝZKUMNÍKA DO TERÉNU	41
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT.....	43
5.1 ANALÝZA DAT.....	43
5.2 VNÍMÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU PĚSTOUNY.....	47
5.3 SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	51
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	55
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	59
SEZNAM OBRÁZKŮ	60
SEZNAM TABULEK.....	61
SEZNAM PŘÍLOH.....	62

ÚVOD

V předkládané diplomové práci se zabýváme jednou z forem náhradní rodinné péče a to pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Pěstounská péče na přechodnou dobu je v naší zemi institutem relativně novým, její vznik se datuje k 1. 6. 2006. Jedná se o formu náhradního rodičovství, která je plně podporovaná a kontrolovaná státem.

Téma diplomové práce, pěstounská péče na přechodnou dobu (dále jen PPNPD) byl zvolen z mnoha důvodů. Jedním z nich bylo to, že v současné době je pěstounství na přechodnou dobu ve společnosti velmi promílané, vzbuzuje u lidí rozporuplné emoce. Část populace jsou jejími zastánci, část odpůrci. V diplomové práci jsou popsána jak úskalí této formy náhradní rodinné péče, tak její pozitiva. V neposlední řadě výběr tématu souvisel i se studovaným oborem sociální pedagogika, kdy téma diplomové práce a studovaný obor spolu úzce souvisí. Sociální pedagogika zkoumá vztahy mezi sociálním prostředím a výchovou, formy sociální pomoci a péče o všechny věkové kategorie. Institut pěstounské péče na přechodnou dobu se zaměřuje na nezletilé děti, které se ocitly v nepříznivé životní situaci a kterým se formou sociální pomoci a péče dostává kvalitního prostředí od náhradních rodičů – profesionálních pěstounů.

V teoretické části diplomové práce nejprve popisujeme systémem náhradní rodinné péče v České republice a vymezujeme zde postavení PPNPD. Podrobněji jsou zde objasněny pojmy a rozdíly mezi nimi, jako např. osvojení, poručnictví, pěstounství, pěstounská péče na přechodnou dobu. Dále hovoříme o vzniku profesionálního pěstounství u nás, o právním ukotvení PPNPD a jelikož má PPNPD dlouhodobou tradici v evropských zemích, ve druhé kapitole se seznamujeme s fungováním a rozdílem fungování PPNPD v námi vybraných zemích Evropy. Třetí kapitola se pak věnuje samotné pěstounské péči na přechodnou dobu v České republice. Blíže se zde dozvídáme o pěstounech na přechodnou dobu a o kritériích jejich výběru. Ve druhé kapitole se dozvíme také o financování této formy náhradní rodinné péče. Závěr teoretické části diplomové práce je věnován roli obce a kraje v procesu pěstounské péče na přechodnou dobu.

Praktická část diplomové práce se ve své první části věnuje zvolené metodologii. Vzhledem ke zvolenému tématu práce byl vybrán kvalitativní výzkum. Definujeme si zde výzkumný soubor, výzkumné otázky, hlavní výzkumný cíl. Druhá část je složena z rozhovorů se samotnými pěstouny na přechodnou dobu. Byla využita technika polostrukturovaných rozhovorů, kterými jsme chtěli zjistit názor pěstounů na přechodnou dobu na

system PPNPD v České republice. Pěstouni byli dotazováni na otázky týkající se procesu a fungování pěstounské péče na přechodnou dobu v České republice

Cílem diplomové práce bylo zjistit názor samotných pěstounů na přechodnou dobu na nově vzniklý institut pěstounské péče na přechodnou dobu. V závěru diplomové práce předkládáme doporučení pro praxi, která vzešla z hloubkové analýzy rozhovorů s pěstouny na přechodnou dobu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 POSTAVENÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU V SYSTÉMU NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICCE

Rok 2006 přinesl do systému náhradní rodinné péče (dále jen NRP) v České republice změnu. Vedle klasického dlouhodobého pěstounství, osvojení, svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče či poručnictví vzniká nový institut pěstounská péče na přechodnou dobu. Od roku 2006 prošla PPNPD značnými změnami a neustále se vyvíjí.

Dítě je umístěno do náhradní rodinné péče v případě, že se o něj vlastní rodiče nemohou anebo nechtějí postarat. Dítě v NRP je vychováváno jinými osobami, než je rodič, přičemž prostředí náhradní rodinné péče připomíná co možná nejvíce běžný život a rodinné prostředí. (Bubleová a kol., 2011, s. 37)

Jak již bylo výše uvedeno, náhradní rodinná péče se v České republice skládá z osvojení, pěstounství, poručenství a péče jiné fyzické osoby, než je rodič. Pěstounskou péči v České republice můžeme dále ještě dělit následovně:

- Pěstounská péče klasická, dlouhodobá
- Pěstounská péče tzv. příbuzenská
- Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče klasická je tak jako ostatní shora zmíněné typy PP jednou z forem náhradní rodinné péče. Vznik i zánik pěstounské péče podléhá vždy rozhodnutí soudu. V současné době, kdy vedle klasické PP máme i PPNPD se dá říci, že klasická pěstounská péče je oproti PPNPD péčí dlouhodobou.

Příbuzenská pěstounská péče je typem PP, který je vykonáván přímými příbuznými dítěte. Příbuzenská pěstounská péče je plně podporována státem, pěstouni- příbuzní tak za péči o dítě dostávají finanční odměnu dle dávek pěstounské péče. Hmotné zabezpečení pěstounů z řad příbuzných dítěte je diskutabilní. Na jedné straně můžeme hovořit o tom, že péče o svého vnuka či sourozence, který se ocitl v tíživé situaci, by měla být péčí automatickou a jakýmsi morálním rozhodnutím příbuzných. Na straně druhé však stojí fakt, že většina příbuzných, kteří vykonávají příbuzenskou pěstounskou péči, je z řad prarodičů, kteří jsou již mnohdy ve věku, kdy nejsou výdělečně činní a proto je správné tyto pěstouny finančně podporovat. (Právní prostor, 2015).

Příbuzenská pěstounská péče má zajisté své kladné stránky, zejména v tom, že mezi dítětem a příbuzným, kterému je dítě svěřeno do péče, je již navázaný dlouhodobý vztah, dítě zná prostředí, ve kterém bude vychovááno a v neposlední řadě je při příbuzenské pěstounské péči velký předpoklad k tomu, že bude, pokud je to možné, zachován vztah s vlastním rodičem dítěte. (Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte, s. 13-14)

Pěstounská péče na přechodnou dobu je relativně novým institutem v rámci náhradní rodinné péče v České republice. Pěstounská péče na přechodnou dobu vznikla jako jedna z forem pěstounské péče. O fungování PPNPD se blíže dozvíme níže v dalších kapitolách.

Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče je institutem NRP, kdy se nezl. dítě svěří do péče jiné osoby než je rodič, pakliže rodiče nemohou nebo nechtějí vykonávat svoji rodičovskou odpovědnost vůči nezl. dítěti. Soud svěří dítě do péče jiné fyzické osoby na základě podaného návrhu a to zpravidla příbuzným (prarodičem) dítěte. Pečující osoba, která vykonává péči nad svěřeným dítětem, přebírá odpovědnost za svěřené dítě, zákonnými zástupci dítěte jsou nadále biologičtí rodiče. Biologičtí rodiče jsou na základě rozhodnutí soudu povinni hradit výživné na nezl. dítě k rukám osoby, které je dítě svěřeno do péče. (Náhradní rodina, 2016). Rozdíl mezi péčí fyzické osoby a péčí příbuzenskou pěstounskou je zejména v tom, že příbuzenská pěstounská péče je finančně podporována ze strany státu, kdežto péče fyzické osoby není. Člověk, kterému je dítě svěřené do péče fyzické osoby, není finančně podporován státem, je odkázán na vyměřené výživné na dítě. Plátcí tohoto výživného jsou převážně rodiče dítěte.

Jestliže není ani jeden z rodičů nezl. dítěte, který by byl schopný k tomuto dítěti vykonávat rodičovskou odpovědnost, soud jmenuje dítěti **poručníka**. Jedná se zejména o případy, kdy rodiče dítěte zemřeli nebo byli zbaveni rodičovské odpovědnosti. Poručník je zákonným zástupcem dítěte, který v podstatě vykonává rodičovskou roli, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost. Jestliže poručník celodenně a řádně o dítě pečuje, je zabezpečen dávkami pěstounské péče. (Hledáme rodiče, 2014)

V současné době je mimo své rodinné prostředí umístěno cca 18 000 nezletilých dětí. Z tohoto počtu je 54 % dětí umístěno do některé z forem pěstounské péče. Následující tabulka nám uvádí počty dětí umístěných v letech 2010-2014 do shora zmíněných forem náhradní rodinné péče. Za povšimnutí stojí nárůst umístěných dětí do pěstounské péče na

přechodnou dobu. V roce 2010 nebylo do této formy NRP umístěno ani jedno dítě, v roce 2014 už je zde umístěno celkem 302 dětí.(Právo na dětství, 2014)

Rok	Pěstounská péče	PPNPD	Poručníctví	Péče jiné fyzické osoby
2010	7021	0	2641	4596
2011	7433	15	2766	4941
2012	7622	29	2854	4993
2013	8498	108	2908	4660
2014	9771	302	3005	4452

Tabulka č. 1 Počty dětí v náhradní rodinné péči od roku 2010 do roku 2014

1.1 Historie zavedení pěstounské péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou se vyvíjela postupně jako jedna z forem náhradní rodinné péče, proto je důležité zmínit se o vývoji náhradní rodinné péče v České republice.

Péče o osiřelé, nechtěné nebo odložené děti provází českou historii od pradávna. Za předchůdce pěstounské péče, tak jak ji známe z dnešního pohledu, můžeme považovat tzv. nalezince a kojné. Pěstounská péče byla ukotvena v mnoha zákonech. Smolíková (2014, s. 27) zmiňuje např. Říšský obecní zákon (1862) nebo zákon č. 108/1863, který deklaruje opuštěným dětem pomoc domovské obce. Nejvýznamnějším zákonem této doby byl tzv. Chudinský zákon (1868), tento dal základům sociálně-právní ochraně dětí. Systém péče o ohrožené děti měla Česká republika s ohledem na dobu velmi pokročilý.

Období První republiky navazovalo na dobrou tradici pěstounské péče v Českých zemích. Vznikaly instituci, které měly na starosti péči o nezletilé, nezaopatřené děti. Mezi tyto instituce patřila např. Okresní péče o mládež, která vykonávala dohled nad opuštěnou a osiřelou mládeží. Dále můžeme jmenovat např. Zemskou ústřední péči o mládež, která spravovala sirotčince. Dětské domovy, které v období první republiky plnily funkci diagnostickou, byly kontrolovány státem. Pěstounská péče byla rozdělena na 4 typy, jednalo se o pěstounskou péči nalezeneckou, pěstounskou péči kontrolovanou Okresní péčí o mlá-

dež, pěstounskou péči v tzv. koloniích a pěstounskou péči, která byla založena na dohodě mezi biologickými rodiči a pěstounskou rodinou. (Matějček a kol, 1999, s. 29-30)

Období po druhé světové válce můžeme charakterizovat jako dobu temna pro pěstounskou péči. Vládnoucí ideologie považovala institut rodiny za přežitek a začaly se budovat velké ústavy, které sloužily jako dětské domovy.

Bubleová a kol. (2011, s. 10) uvádí, že se po druhé světové válce značně změnila situace v poválečném Československu. Byl zrušen téměř ze dne na den institut pěstounské péče a děti umístěné do této formy NRP, byly přemístěny do velkých ústavních zařízení, které nesly název Ústav pro mládež. Se státem zabavených velkých sídel (zámky, rezidence) vznikaly ústavy, které byly plně pod kontrolou státu. Děti zde žily ve velkých skupinách a charakteristickým rysem bylo, že ústavní péče měla přednost před svěřením dítěte do náhradní rodinné péče.

Ohrožené děti byly umisťovány do zařízení dle věku, nebyl brán v potaz sourozenecký vztah, byla potlačena individualita dítěte. V 60. letech ale přišla kritika ze stran odborníků, kdy se tito vyjadřovali, že ústavní péče má negativní dopady na vývoj dětí. Např. Langmeier (1969, s. 58) poukázal na to, že dítě v ústavním zařízení trpí deprivací, jeho vývoj je značně opožděn a často se projevuje asociálním chování ve společnosti.

Na základě uvedených skutečností se začala postupně řešit péče o ohrožené dítě. Byly zaváděny S. O. S. vesničky, které byly inspirovány Rakouskem a vznikl zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Zákon o rodině poskytl lepší systém ochrany opuštěným dětem, ale stále neposkytoval institut pěstounské péče. Smolíková (2014, s. 52) uvádí, že zákon o rodině přinesl a novou formu náhradní rodinné péče a to svěřením do výchovy jiného občana než rodiče. Nadále však byla upřednostňována forma ústavní péče nad svěřením dítěte do NRP.

Po více než 20 letech byl opětovně roku 1973 zaveden institut pěstounské péče. Předpokladem pro svěřením dítěte do PP bylo, že o dítě se není schopen postarat ani jeden z rodičů a pěstounská péče byla péčí dlouhodobou nebo trvalou. Na krátkodobé svěřením do péče sloužily instituty opatrovnickví, svěřením do péče jiné fyzické osoby nebo poručnictví. Pěstouni byli zaopatřeni dávkami pěstounské péče prakticky stejně, jako tyto dávky známe z dnešní podoby. (Vránová, 2011, s. 29-30)

Rok 1989 byl zlomovým a důležitým mezníkem v dějinách, jak na vývoj našeho státu, tak na vývoj pěstounské péče. Demokratická společnost chtěla ustoupit od kolekti-

vistického typu ústavní výchovy, zaměřila se na individuální přístup k dítěti, v popředí stály zájmy a potřeby dítěte. Stále více se upozorňovalo na fakt, že dítě by mělo být svěřeno, pokud péči o dítě nejsou schopni zajistit rodiče dítěte, do náhradní rodinné péče.

Mezníkem ve vývoji pěstounské péče nepochybně byla novelizace zákona o rodině zák. č. 91/1998 Sb., která byla v souladu s přijatými mezinárodními smlouvami. Bylo zde uvedeno, že náhradní rodinná péče má přednost před péčí ústavní, byla zde definována sociálně-právní ochrana dětí, byl zaveden institut poručenství. Dalším důležitým právním dokumentem, který se věnuje problematice pěstounské péče a který byl nově vydán, byl zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Přijetím tohoto zákona byl zrušen zákon o pěstounské péči, úprava pěstounské péče byla včleněna do zákona o rodině. (Smolíková, 2014, s. 58)

Jelikož byla Česká republika Evropskou unií opakovaně upozorňována na to, že většina dětí, které byly odebrány ze své biologické rodiny, je umístěna nadále v ústavních zařízeních, vznikla roku 2006 nová forma pěstounské péče, pěstounská péče na přechodnou dobu. Původní pojetí PPNPD bylo to, že pěstounská péče na přechodnou dobu bude institutem, který bude věnován nejmladším dětem. Smolíková (2014, s. 61) upozorňuje na to, že pěstounská péče na přechodnou dobu byla nedokonale právně ošetřená, největší chybou PPNPD bylo, že finanční zajištění profesionálních pěstounů se neodlišovalo od finančního zajištění pěstounů klasických. Profesionální pěstouni, tak byli finančně zajištěni pouze v případě, kdy jim bylo svěřeno dítě do péče, zároveň však museli opustit své dosavadní zaměstnání. Z tohoto důvodu nebylo příliš zájemců o to stát se pěstounem na přechodnou dobu.

Situace s nedostatkem profesionálních pěstounů byla vyřešena až novelizací zákona o sociálně- právní ochraně dětí z roku 2013, kterou byli pěstouni na přechodnou dobu tzv. profesionalizováni a dostávají plat i po dobu, kdy jim není svěřeno dítě do péče. Tato novela vyvolávala ve společnosti značné emoce. Proti profesionalizaci PP se postavil mimo jiné i tehdejší prezident České republiky, Václav Klaus, který měl obavy, že budoucí pěstouni na přechodnou dobu, budou chtít vykonávat toto povolání pouze ze zjištěných důvodů. (RPP, 2012)

1.2 Legislativní uchopení pěstounské péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu je zakotvena v mnoha právních předpisech. Níže si budeme vyjmenovávat ty z nich, které jsou zásadní a na jejichž principech vznikla pěstounská péče na přechodnou dobu a také ty, které pěstounskou péči na přechodnou dobu právně upravují.

Důležitým dokumentem upravujícím dětská práva je bezesporu Úmluva o právech dítěte, která vznikla roku 1989 v New Yorku. Jedná se o právní normu, která je nerozšířenější na celém světě. Úmluvou jsou zavázány všechny státy na světě kromě USA. (UNICEF, 2016) Česká republika se k Úmluvě o právech dítěte připojila roku 1991. Úmluva upravuje celosvětově práva nezletilých dětí, jejich ochranu a jejich péči. Zvláštní zřetel je zde dán na práva dětí, které vyrůstají mimo rodinné prostředí. Vzhledem k pěstounské péči na přechodnou dobu upravuje Úmluva práva nezletilých dětí ve svém článku 20, který nám říká, že každé dítě, které nemůže ze závažných důvodů nadále setrvávat ve svém rodinném prostředí, má právo na zvláštní ochranu ze strany státu. Je zde zmíněno také to, aby dítě, které je odebráno z biologické rodiny, bylo prioritně umístěno do některé z forem náhradní rodinné péče. (Úmluva o právech dítěte, 1991)

Dalším dokumentem, který garantuje dítěti ochranu státu, je Listina základních práv a svobod. LZPS se stala roku 1993 součástí ústavního pořádku České republiky. V LZPS jsou obsažena práva občanů České republiky, přičemž je zde řečeno, že zvláštní ochrana je zaručena dětem a mladistvým.

Vzhledem k PPNPD je to nejdůležitější obsaženo v hlavě druhé LZPS. Hlava druhá se zabývá základními lidskými právy a svobodami, deklaruje zde, že každý má právo na život, přičemž lidskému životu náleží ochrana státu již od narození. V LZPS v článku 10 je také uvedeno, že každý člověk má právo na důstojný život a na důstojné zacházení (Česko, 1993, čl. 6 a 10)

Dalším důležitým právním předpisem, který upravuje PPNPD je zákon č. 89/2012 Sb. Nový občanský zákoník. Nový občanský zákoník (dále jen NOZ) je platný od 1. 1. 2014, kdy se jeho součástí stal i zákon o rodině, který do té doby upravoval pěstounskou péči. NOZ ve své druhé části, která je věnována rodinnému právu upravuje pěstounskou péči. § 958 odst. 2 nám říká, že pěstounská péče má přednost před svěřením dítěte do péče ústavní, odst. 3 pak definuje, že na základě rozhodnutí soudu, se mimo pěstounskou péči dítě může svěřit také do pěstounské péče na přechodnou dobu. § 960 NOZ odst. 1-2 se

zabývá povinnostmi a právy rodičů dítěte svěřeného do PP. Je zde například určeno, že rodiče nezl. dítěte mají právo se na své dítě u pěstounů informovat, setkávat se s ním, §961 se upravuje vyživovací povinnost k dítěti v PP. S ohledem na možnosti a schopnosti rodiče, soud určí výši výživného pro dítě svěřené do pěstounské péče. Paragrafem 966 jsou upravena práva a povinnosti pěstounů ke svěřenému dítěti. Pěstoun je povinen o dítě pečovat a přiměřeně vykonávat práva a povinnosti k dítěti stejně jako jeho rodič. Pěstouni jsou povinni informovat o důležitých věcech týkajících se dítěte jeho zákonné zástupce a jsou povinni umožnit biologické rodině styk s nezl. dítětem. (Česko, 2012, §958 a 960)

Nejdůležitějším zákonem, ve kterém je pěstounská péče na přechodnou dobu zakotvena, je zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, který byl přijat v prosinci 1999. K 1. 1.2014 byl novelizován a do zákona byly přijaty nové činnosti, které má OSPOD vykonávat.

Zákon o sociálně právní ochraně dětí zabezpečuje mimo jiné dle § 1 odst. c) náhradní rodinné prostředí pro dítě, které nemůže být dočasně nebo trvale vychováváno ve vlastní biologické rodině.

V zákoně o sociálně-právní ochraně dětí jsou vymezeny postupy, jak má kraj i obec s rozšířenou působností postupovat při zprostředkování náhradní rodinné péče. Pěstounská péče na přechodnou dobu je upravena v hlavě 5 zák. č. 359/1999, §27, kde je uvedeno, kdo a jakým způsobem se může stát pěstounem na přechodnou dobu. V odst. 7 § 27a je nastoleno, na jak dlouhou dobu se PPNPD vykonává. Důležitou součástí zákona o sociálně právní ochraně dětí je část pátá, která se věnuje problematice práv a povinností při výkonu pěstounské péče a dávám pěstounské péče. Zákon vymezuje dávky pěstounské péče na příspěvek na úhradu potřeb, odměnu pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla, příspěvek při ukončení PP. (Česko, 1999, § 1, 27)

Pěstounská péče na přechodnou dobu vzniká vždy rozhodnutím soudu. Ve většině případů se dítě ocitne v pěstounské péči na přechodnou dobu na základě Usnesení Okresního soudu, který toto Usnesení vydal na návrh obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Návrh na vydání předběžného opatření, dle kterého se dítě, které se ocitne bez řádné péče, svěří do péče pěstounů na přechodnou dobu, se řídí dle zákona č. 292/2013 o zvláštních řízeních soudních.

§ 452, zák. č. 292/2013 udává, že jestliže se dítě ocitlo bez řádné a náležité péče osoby odpovídající za výchovu dítěte a není zde jiná osoba, která by poskytla dítěti řádnou péči, soud předběžným opatřením upraví poměry na nezbytně nutnou dobu tak, aby bylo dítě umístěno, pro něj vhodném prostředí. Vhodným prostředím se myslí takové prostředí, které je způsobilé zajistit řádnou péči o dítě, například PPNPD. (Česko, 2013 § 452)

1.3 Pěstounská péče na přechodnou jako jedna z forem náhradní rodinné péče

Pěstounská péče na přechodnou dobu je v České republice známá již od roku 2006. Do podvědomí veřejnosti se dostala ale až novelizací zákona o sociálně-právní ochraně dětí roku 2013, kterou se upravily podmínky pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. Do PPNPD se dítě svěří na základě návrhu na vydání předběžného opatření, který je sepsán oddělením sociálně-právní ochrany dětí a o kterém rozhoduje Okresní soud.

PPNPD u nás vznikla především jako reakce na kritiku Evropské unie za to, že Česká republika patří do zemí, které vedou v pomyslném žebříčku zemí s nejvíce umístěných dětí do ústavní péče. Moderní společnost i legislativa přitom kladou důraz na fakt, že v případě, kdy má být dítě umístěno mimo své rodinné prostředí, vždy se upřednostní náhradní rodinná péče nad péčí ústavní.

Mnoho odborných studií poukazuje na dopady ústavní výchovy na dítě. V ústavní péči, se dle odborníků dítě nedostatečně vyvíjí a je zde potlačena individualita dítěte.

Klimeš (2008) uvádí, že dítě, které je umístěno do ústavní péče se vyznačuje mnoha znevýhodněními oproti dětem, které byly umístěny do náhradní rodinné péče. Hovoří například o tom, že je vědecky podloženo, že dítě s ústavní výchovou se prokazuje nižší inteligencí, než dítě vychováno v rodině. Langmeier a Matějček (2011, s. 107-108) poukazuje na fakt, že dětem s ústavní výchovou se nedostává tolik pozornosti, stimulace, která je potřebná k osvojování si důležitých pracovních návyků a proto je pro děti z ústavní péče typické častější školní selhávání než u dětí, které jsou svěřeny do některého z typů náhradní rodinné péče. Vávrová, Hrbáčková, Hladík (2015, s. 53-56) hovoří o tzv. schopnosti autoregulace, kdy děti které jsou v ústavním zařízení, mají na rozdíl od dětí, které vyrůstají v rodinném prostředí, nižší schopnost autoregulace. Autoregulace je tzv. vnější kontrola, která se vyskytuje ve všech oblastech dotýkajících se lidského bytí. Jedná se o schopnost

rozpoznávat např. dobré chování od chování zlého, nežádoucího, projevuje se i v myšlení člověka, v jeho prožívání a i ve schopnosti učení. Zahraniční studie, např. studie v Baltimoru, do které byla zařazena velká skupina nezletilých dětí, které jsou v ústavním zařízení, ukazuje, že 90% dětí s ústavní výchovou trpí nějakým znevýhodněním oproti dětem, které vyrůstají v rodinném prostředí. Mezi tyto znevýhodnění můžeme zařadit opožděný psychomotorický vývoj, potíže se sluchem, astma, neurologické potíže, apod. (AAP, 2005)

Pěstounská péče na přechodnou dobu je věnována všem dětem, které z nejrůznějších důvodů nemohou dočasně pobývat ve svém rodinném prostředí. MPSV (2013, str. 1) předkládá nejčastější důvody pro svěření dítěte do PPNPD.

- Dítě se do PPNPD svěří z toho důvodu, pakliže se rodič ze závažných důvodů nemůže o dítě starat, vychovávat ho. Mezi tyto závažné důvody se řadí např. hospitalizace rodiče v nemocnici, zvláště závažné zdravotní či sociální podmínky rodičů, apod.
- Dítě se do PPNPD svěří v případě, jestliže se matka odmítá po narození o dítě starat, je rozhodnuta dát souhlas s osvojením po 6 týdnech od narození dítěte
- Dítě se svěří do PPNPD, jestliže se ocitlo v náhlé krizové situaci, přičemž PPNPD dává rodičům dítě prostor, aby se tato krizová situace vyřešila, nebo aby se dítěti našla vhodná forma náhradní rodinné péče

Jako nejvhodnější se pěstounská péče na přechodnou dobu jeví jako forma pomoci dětem nejmladším.

Vágnerová (2012, s. 24) poukazuje na to, že důležitým mezníkem ve vývoji dítěte je nepochybně hranice 6 měsíců věku dítěte. Dá se hovořit o tom, že od 6. měsíců do 2 let, je dítě pro něj v nejcitlivějším období. Dítě si tvoří bezpečnou vazbu k jedné osobě. Výzkumy hovoří o tom, že ve skupině dětí, které byly svěřeny do NRP v období jejich 6 měsíců života, z těchto dětí pak v 11 letech trpělo nějakou z psychických poruch jen 8%, zatímco dětí, které přišly do NRP v pozdějším věku, vyskytovaly se u nich psychické problémy ve stejném věku již z 21%. O navození citové vazby k druhé osobě hovoří také Klimeš (2008), který uvádí, že je zapotřebí, aby si dítě kojeneckého věku našlo tzv. stálý objekt, ke kterému se připoutá, pakliže v raném věku dítěte nedojde k připoutání se k jedné stálé osobě, v pozdějším věku tyto děti nejsou schopny navazovat stálé vztahy.

Raný vývoj dítěte je dle lékařů, psychologů, sociologů považován za nejcitlivější a nejdůležitější období z hlediska vývojové psychologie. V raném vývoji dítěte, který si můžeme vymezit od narození do tří let věku, probíhají nejzásadnější vývojové změny, také se zde určuje například inteligence dítěte, přizpůsobivost, vzrůst, zdraví apod. Vzhledem k uvedenému lze hovořit o tom, že vývoj dítěte v raném věku ovlivňuje budoucí kvalitu života dítěte a je zapotřebí, aby se dítěti tohoto věku dostávala kvalitní, individuální péče v rodinném prostředí. (Vývoj dětí v náhradních formách péče, 2010, s. 12-15)

Jak již bylo zmíněno, pěstounská péče na přechodnou dobu se vyvinula jako jedna z forem pěstounské péče. Oproti klasické pěstounské péči se PPNPD liší zejména v následujícím:

- Je časově ohraničená, může trvat nejdéle 1 rok
- PPNPD mohou vykonávat pouze osoby, které jsou vedeny v tzv. evidenci pěstounů na přechodnou dobu u Krajského úřadu.
- Pěstouni na přechodnou dobu pobírají plat i v období, kdy jim není žádné dítě svěřeno do péče. Jsou v pohotovosti a musejí být připraveni na to okamžitě přijmout dítě do péče
- Příprava na to, stát se pěstounem na přechodnou dobu spočívá v tom, že budoucí pěstouni musí splnit 72 hodin povinného školení (MPSV, 2013)

Pěstounská péče na přechodnou dobu je péčí dočasnou, situace dítě svěřeného do PPNPD by měla být, s ohledem na zájem dítěte, řešena co možná nejrychleji. Z PPNPD se dítě svěří buď zpět do rodinného prostředí, pokud si rodina dítěte vyřešila svoji situaci nebo do jiné z forem náhradní rodinné péče- osvojení či dlouhodobá pěstounská péče.

MPSV (2013, s. 12-133) udává, že na přechodu dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu by se měly podílet všechny osoby, které se podílejí na péči o dítě. Jedná se o doprovázející organizace, pěstouny na přechodnou dobu, OSPOD. Přejedání dítěte z PPNPD by měl dokonale připraven, měl by být zhotoven individuální plán předávání dítěte, který upravuje role jednotlivých osob v procesu PPNPD, stanoví také povinnosti, které se musí splnit, aby předání bylo pro dítě co možná nejméně traumatizující.

Přejedání dítěte do biologické rodiny musí být dobře naplánovaný. Rodiče dítěte nebo příbuzní dítěte musí být srozuměni s tím, že je zapotřebí, aby se předání dítěte do biologické rodiny neuspěchalo. V praxi je předání dítěte zpět do biologické rodiny většinou

komplikovanější. Biologická rodina se domnívá, že nepotřebuje být nadále pod „dozorem“ pěstounů na přechodnou dobu, nemají potřebu uskutečňovat setkání na neutrální půdě.

Přechod dítěte do dlouhodobé náhradní péče by měl být postupný, kdy po nějakou dobu se na výchově a péči o dítě podílejí obě rodiny. Evidenci pěstounů a budoucích osvojitelů vede Krajský úřad, zprostředkování náhradní rodinné péče je pak záležitostí OSPO-Du. Rodina, která je vytipována pro dlouhodobou péči o dítě z PPNPD by měla být obeznámena z historií dítěte. Tak jako při svěřením dítěte do biologické rodiny, by i v případě svěřením dítěte do dlouhodobé náhradní rodinné péče měly probíhat intenzivní kontakty mezi dítětem a budoucími pěstouny či osvojiteli.

Vzhledem k uvedenému si můžeme ve zkratce shrnout pozitiva PPNPD v následujícím:

- Dítě je díky PPNPD schopno navázat citovou vazbu k pečující osobě
- Psychomotorický vývoj dítěte v PPNPD není opožděný, tak jako u dětí stejného věku, které jsou vychovávány v ústavním zařízení
- Výskyt rizikového chování u dětí svěřených do PPNPD je daleko nižší, než u dětí s ÚV (Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti, 2011, s. 39)

2 MODEL Y PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH

Na rozdíl od České republiky má pěstounská péče na přechodnou dobu v ostatních zemích Evropy již svou tradici a nezastupitelné místo. Pěstounství na přechodnou dobu je v mnoha zemích nejčastěji charakterizováno jako pěstounství profesionální či terapeutické. Tento typ náhradní rodinné péče je pak zaměřen převážně na děti, které mají jisté zdravotní znevýhodnění, na děti, které jsou menšinového etnika, na děti se syndromem CAN. (Bubleová a kol., s. 3, 2002).

Níže budou popsány jednotlivé země Evropy, kterými byla Česká republika inspirována při tvorbě nového typu pěstounské péče. Dozvíme se zde, jak PPNPD funguje např. na Slovensku, Velké Británii či ve Skandinávských zemích.

2.1 Slovensko

Pěstounská péče na přechodnou dobu je na Slovensku nazývána jako profesionálna nahradná výchova v rodině. Její vznik se datuje k roku 1996, takže můžeme hovořit o tom, že na Slovensku je již tento systém péče o ohrožené dítě zaběhnutý a plně využíváný.

První impuls k zavedení profesionální pěstounské péče na Slovensku dala nestátní organizace Návrat. Návrat je organizací, která se zabývá výchovou dětí v náhradní rodinné péči. Právní ukotvení PPNPD je obsaženo v zákoně o sociální pomoci a zákoně o školských zařízeních. (Bubleová a kol., 2002, s. 25)

Profesionální náhradní rodič, by měl poskytnout svěřenému dítěti kvalitní prostředí na dlouhodobou či přechodnou dobu. Do náhradní rodiny je umístěno kterékoliv nezletilé dítě, kterému je nařízena ústavní výchova, a které je obtížné umístit do jiné z forem náhradní rodinné péče. Jedná se zejména o děti, které jsou převážně romského původu, nebo mají zdravotní znevýhodnění. (Návrat, 2000, s. 23)

Dítě po svěřením do pěstounské rodiny má nadále stanovenou ústavní výchovu. V tomto směru je slovenský systém profesionálního pěstounství odlišný od jiných zemí, ve kterých je toto dítě svěřeno do péče konkrétní osobě.

Osoba profesionálního pěstouna musí na Slovensku splňovat odlišná kritéria, jako v České republice. Profesionální pěstoun je zaměstnancem dětského domova, musí splňo-

vat minimálně středoškolské vzdělání. Velmi žádoucím je také, kdyby profesionální rodič měl vystudovaný obor speciální pedagogika.

Vzhledem k tomu, že profesionální rodiče, jsou zaměstnanci dětských domovů, o svěřeni dětí do péče nerozhoduje soud, nýbrž ředitel dětského domova, kterému i po svěřeni dítěte do PP zůstávají veškeré pravomoce nad nezletilým dítětem. Ředitel dětského domova má hlavní slovo také ve výběru profesionálních pěstounů. Náhradní rodič má pravomoci velmi omezené, prakticky nulové. (Bubleová a kol., 2002, s. 25.)

Jak v České republice, tak na Slovensku se při zavádění profesionálního pěstounství objevovaly obavy z motivace profesionálních rodičů o toto povolání a to zejména z toho důvodu, že žadateli o profesionální rodičovství budou lidé dlouhodobě nezaměstnaní, kteří vidí v profesionálním pěstounství finanční zvýhodnění. Jak uvádí Škoviera (2007, s. 54) v nejlepším případě by bylo, kdyby profesionální pěstouni nebrali své povolání jako východisko z nouze a nerozhodovali vzít si dítě do náhradní rodinné péče na základě svého neúspěchu mít vlastní dítě.

Slovenský model profesionálního pěstounství je, jak hovoří statistika Slovenské republiky velmi efektivní.

V roce 2009 bylo, do dětských domovů, svěřeno 4 297 dětí. Ke dni 31. 7. 2010 bylo v DD zaměstnáno 516 profesionálních rodičů, kteří vykonávali péči o celkem 878 dětí a 28 mladistvých. V profesionálních rodinách bylo v roce 2010 vychováváno 20.2% všech dětí, které byly svěřeny do náhradní rodinné péče. Z tohoto vyplývá, že v roce 2010, byl oproti roku 2009 3% nárůst svěřeni dětí do profesionálních rodin. I z tohoto důvodu Slovenská republika navyšovala počty profesionálních rodičů. Dalším důvodem bylo, že od 1. 1. 2009 by ředitelé dětských domovů měli každé dítě do 3 let věku, kterému je nařízena ústavní výchova svěřit do péče profesionálních pěstounů. Toto se netýká dětí, kterým jejich zdravotní stav neumožňuje pobyt v profesionální rodině. (Slovenské národní stredisko pre ľudská práva, 2010)

Význam profesionální rodiny spatřuje Slovenská republika, tak jako většina zemí v tom, že dítěti je poskytnut individuální přístup, dítěti je umožněna péče jedné, popřípadě dvou osob, kteří o dítě pečují po celý den, dítě v rodině přebírá přirozené vzorce chování. (UPSVAR, 2015)

2.2 Velká Británie

Pěstounská péče na přechodnou dobu se ve Velké Británii má dlouhodobou tradici a uplatňuje se v hojně míře. Její kořeny sahají do 2. sv. války, kdy se o děti, které ztratily svůj domov i rodinu, staraly rodiny na venkově.

V současné době je situace ve Velké Británii taková, že nezletilé děti již prakticky nevrůstají v dětských domovech, jelikož dětské domovy zde téměř neexistují. Pouze 9 % ze všech dětí ve Velké Británii, které mají uloženou ústavní výchovu, je umístěno do dětského domova. Jedná se zejména o mladistvé, kteří trpí nějakou z poruch chování a z tohoto důvodu nemohou být umístěny do pěstounské rodiny. (Hledáme rodiče, 2015)

Charakteristické pro pěstounskou péči ve Velké Británii je její rozmanitost v typech PP. Každý typ PP se pak věnuje určité kategorii dětí. Mezi typy pěstounské péče zde patří např. respecitní pěstounská péče, pěstounská péče azylová neboli emigrační, krátkodobá, střednědobá, trvalá nebo soukromá. Co se týče příbuzenské péče, tato je ve Velké Británii na rozdíl od České republiky využívána velmi málo.

Pod pojmem pěstounská péče na přechodnou dobu rozumíme ve Velké Británii péči krátkodobou nebo střednědobou. Krátkodobá pěstounská péče trvá nejdéle 3 měsíce, je to péče, která je volena pro nejmenší děti před osvojením, při krizích uvnitř rodiny nebo pro diagnostický pobyt dítěte. Střednědobá pěstounská péče je formou pěstounské péče, která je ve Velké Británii nejvíce využívanou. Pobyt dítěte ve střednědobé pěstounské péči je nejdéle po dobu 2 let. Jedná se o děti, o které se jejich rodiče nemohou z nejrůznějších důvodů starat a které potřebují zvýšenou péči. (Bubleová, s. 28, 2002)

Na rozdíl od České republiky, kdy výběr pěstounů na přechodnou dobu zajišťuje krajský úřad, ve Velké Británii se výběrem pěstounů a jejich přípravou zabírají soukromé agentury, tyto agentury budoucí pěstouny také vzdělávají.

Osoba pěstouna není ve Velké Británii téměř ničím omezena. Pěstounem se zde může stát jak pár, tak samostatná osoba, homosexuální pěstouni, lidé jakéhokoli etnika. Plat pěstouna ve Velké Británii je vyplácen převážně týdně. Pěstoun na krátkodobou či střednědobou dobu musí převzít dítě do péče, stejně tak jako v České republice do 24 hodin a je placen i v dobu, po kterou nemá dítě v péči. Pěstounovi je k dispozici v rámci spolupráce s nestátní organizací supervizor. (Hledáme rodiče, 2015)

Legislativní uchopení pěstounské péče ve Velké Británii je v zákoně Children Act z roku 1989. Tento zákon o dítěti byl ve své době velmi pokročilým a inspirativním pro mnohé země, jelikož v něm je uvedeno, že tím nejdůležitějším pro soud při rozhodování o nezletilém dítěti je blahobyt dítěte. (FOD, 2016)

2.3 Skandinávské země

Skandinávské země (Dánsko, Norsko, Švédsko) patří společně s Velkou Británií k průkopníkům profesionální pěstounské péče. Systém náhradní rodinné péče je ve Skandinávských zemích na výborné úrovni. Pro všechny 3 uvedené země platí, že nezletilé děti se umisťují zpravidla do pěstounské péče. Profesionální pěstounská péče je nejhojněji využívaným typem pěstounské péče. Jiné formy náhradní rodinné péče jsou využívány minimálně. Stejně jako ve Velké Británii, ve Skandinávských zemích existuje spousta typů pěstounské péče, pro různé cílové skupiny nezl. dětí. Pěstounská péče ve Skandinávii je plně pod kontrolou, stejně tak jako u nás, státu.

Níže si blíže představíme modely profesionální pěstounské péče v Dánsku, Švédsku a Norsku.

Dánsko

Profesionální pěstounská péče v Dánsku od roku 1993 stále roste. Profesionální pěstounství je nejrozšířenějším typem pěstounské péče a zakládá se zpravidla na dohodě mezi biologickými rodiči dítěte se sociálním úřadem. K direktivnímu postupu, kdy se dítě svěří do PPP, se přistupuje pouze ve výjimečných případech. Profesionální pěstounská péče v Dánsku je věnována převážně nezletilým dětem, u kterých je charakteristické zdravotní postižení či výchovné problémy. (Bubleová, 2002, s. 9)

Výběr pěstounů je v Dánsku důkladný a je zaměřen na komplexní pohovor s žadatelem o pěstounskou péči. Sociální pracovníci navštíví rodinné prostředí žadatele o pěstounskou péči. Zde je s žadatelem proveden rozhovor. Je žádoucí, když jsou rozhovoru přítomni 2 sociální pracovníci, přičemž jeden klade žadateli otázky a druhý pozoruje reakce žadatele. Otázky jsou kladeny z oblasti např. motivace stát se pěstounem, pěstouni jsou dotazováni na vlastní dětství, partnerství, na volnočasové aktivity. Sociální pracovníci pro-

vádí rozhovor i s vlastními dětmi žadatelů, pakliže má žadatel děti. Se svěřením dítěte do pěstounské péče musí souhlasit všichni členové domácnosti. (MPSV, 2013.)

Pěstounská péče je v Dánsku brána jako doplněk původního rodinného prostředí, ne jako jeho náhrada. Za spolupráce s nestátními organizacemi, sociálními pracovníky je pracováno jak s biologickou, tak s pěstounskou rodinou dítěte. (Náhradní rodina, 2015)

Průměrná délka pobytu dětí v profesionální pěstounské péči je v Dánsku cca 3-4 roky. Profesionální pěstouni jsou placeni jako např. zaměstnanci ústavních zařízení, jestliže mají pěstouni v péči dítě, které má zdravotní znevýhodnění, je pěstounovi za toto vyplácen příplatek.

Švédsko

Švédsko je zemí, kde se pěstounství řadí mezi nejrozšířenější formou náhradní rodinné péče. Osvojení dítěte zde prakticky neexistuje. Profesionální pěstounská péče ve Švédsku je zakotvena v zákoně Socialtjanstlagen z roku 1989. Profesionální pěstounská péče je zde plně pod dohledem státu. (Bubleová, 2000, s. 18)

Vedle profesionální pěstounské péče zde existují ještě další typy pěstounské péče a to: tradiční pěstounství a příbuzenská pěstounská péče. Profesionální pěstounství je krátkodobým řešením situace. Do této formy náhradní rodinné péče je umístěno dítě, které potřebuje naléhavou pomoc. Počet dětí svěřených do profesionální rodiny je maximálně 4. Prioritním zájmem u všech typů pěstounské péče je sanace rodiny a kontakt dětí svěřených do pěstounské péče s biologickou rodinou. (Anderssonová, 2011)

Švédsko, na rozdíl od ostatních severovýchodních zemí, v dostatečné míře využívá zařízení ústavního typu, jako jsou dětské domovy. Tyto se ve Švédsku nazývají „ hybridní domovy“. Děti umístěné do dětského domova žijí v rodinných skupinách o velikosti 4-8 dětí. (Schrová, s. 5)

Co se týče výběru profesionálních pěstounů, Švédsko klade na zájemce o PP důraz na dobrý zdravotní stav, budoucí pěstouni jdou také limitováni věkem, kdy pěstoun by neměl být od svěřeného dítěte starší o 45 let. Žadatel o pěstounskou péči před svěřením dítěte do péče proházá několikahodinovým rozhovorem (3-4 hodiny) se sociálním pracovníkem. Po tomto rozhovoru musí žadatel podstoupit ještě psychologické vyšetření. (Bubleová, 2000, s. 18-19)

Dle Bubleové (2000, s. 19) se profesionálnímu pěstounovi dostává podpory a pomoci od sociálních pracovníků, kteří mimo jiné plní funkci supervizora rodiny. Mezi nejčastější problémy, které sociální pracovníci řeší, jsou vztahy uvnitř náhradní rodiny dítěte a na druhém místě problémy s kontakty s biologickou rodinou dítěte.

Norsko

Norsko je zemí, která je v současné době medializována, zejména kvůli kauzám umístování nezletilých dětí mimo rodinné prostředí. Tamní sociální úřad, který se nazývá Bernevernet posuzuje to, zda dítě v rodině ponechat, či bude odebráno. Bernevernet byl založen roku 1992 a slouží jako orgán pomoci nezletilým dětem v nouzi.

Pokud je biologická rodina dítěte nefunkční, Bernevernet vždy nejprve posoudí vhodnost požit podpůrné opatření v rodině. Toto podpůrné opatření je účinné v 8 z 10 rodin. K odebrání dítěte z rodiny vedou až závažné skutečnosti jako např. týrání dítěte, sexuální zneužívání či násilí v rodině. Statistická data z měsíce března 2015 získaná ze studie rady Evropy hovoří o tom, že počet dětí umístěných v Norsku mimo rodinné prostředí, patří do dolní třetiny mezi členskými státy rady Evropy. (Fakta o ochraně dětí v Norsku, 2015)

Pěstounská péče v Norsku je institucí existující již dlouhodobě, zákonem však byla upravena roku 1952. 80% dětí umístěných mimo rodinné prostředí, je umístěno do některé z forem pěstounské péče. Služby vztahující se k pěstounské péči má pod kontrolou stát.

(Bubleová, 2000, s. 14)

Profesionální pěstounská péče neboli specializovaná, je určena zejména mladistvým, kteří jsou obtížně umístitelní do jiné z forem pěstounské péče. Do této formy pěstounské péče se umísťují také nezletilé děti, které potřebují naléhavou krátkodobou pomoc. Do specializované pěstounské péče je umístěno cca 10% všech dětí umístěných mimo rodinné prostředí. Zpravidla všem těmto dětem je umožněn kontakt s biologickou rodinou. Rozsah návštěv rodičů s dětmi stanovuje regionální sociální komise. Frekvence těchto návštěv je individuální a pohybuje se od návštěv každý týden až po setkání 2 krát za rok. (Dugstad, 2011)

Norská veřejnost má o pěstounské péči dostatek informací, cca 8 krát za rok vychází časopis věnovaný problematice pěstounské péče, informace o tom, jak se stát pěstounem

se lidem dostává také pravidelně z novin a internetu. Žadatelé o profesionální pěstounství musí doložit svůj zdravotní stav, projít několik pohovorů se sociálním pracovníkem a také prokázat svoji bezúhonnost. Žadatelé musí projít dále školením neboli přípravným kurzem. Zde jsou probírána témata z oblasti práva, spolupráce s biologickou rodinou a specifické problémy pěstounské péče. (Bubleová, 2000, s. 16)

Mezi hlavní dilemata související s profesionální pěstounskou péčí, zařadila Bubleová (2000, s. 16) nedostatek financí pro efektivní chod profesionální PP. Dugstad (2011) uvádí, že mimo finance je problémem v Norsku také nedostatek pěstounů, kteří by se starali o mladistvé klienty.

Kapitola modely pěstounské péče na přechodnou ve vybraných evropských zemích, nám shrnuje systém PPNPD ve státech, kde má profesionální pěstounství na rozdíl od České republiky již svou tradici v péči o nezletilé děti. Naším zjištěním bylo, že téměř všechny uvedené země využívají pěstounskou péči jako nejčastěji využívanou formu náhradní rodinné péče. Pěstounská péče na přechodnou dobu je v těchto zemích věnována převážně dětem, které lze těžce umístit do jiné formy NRP. Jedná se o děti např. jiného etnika, o děti které trpí zdravotním postižením či o teenegery.

I v České republice řešíme dilema, kdy profesionální pěstoun si může klást podmínky pro výběr nezl. dítěte, o které bude na přechodnou dobu pečovat. Dítě, které je romského původu nebo má nějaké zdravotní znevýhodnění, je pak primárně umístěno v ústavním zařízení., jelikož nevyhovuje kritérium profesionálního pěstouna. V tomto směru by nám mohly být inspirací uvedené země, které jak již je výše zmíněno, pěstounskou péčí na přechodnou poskytují dětem s určitým znevýhodněním.

3 AKTUÁLNÍ OTÁZKY PĚSTOUSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU V ČESKÉ REPUBLICCE

V praxi je již ověřeno nezastupitelné místo pěstounské péče na přechodnou dobu v systému náhradní rodinné péče. PPNPD se jeví jako vhodný model pro nezletilé děti, které nemohou být vychovávány ve své biologické rodině. Díky PPNP se dětem, které by byly jinak umístěny v ústavním zařízení, dostává kvalitnější péče, která spočívá v uspokojování jak biologických, tak psychologických potřeb.

V současné době řeší institut pěstounské péče na přechodnou dobu řadu otázek. Nejdůležitější z nich je umístování dětí nad 3 roky, kdy nyní schází profesionální pěstouni pro tuto věkovou kategorii dětí. Dalším dilematem PPNPD je problematické umístování dětí do profesionálních rodin, které jsou jiného etnika nebo mají nějaký zdravotní handicap, či se jedná o sourozenecké skupiny dětí. V neposlední řadě se institut PPNPD zabývá problémem, kdy jsou děti umístěny v PPNPD již téměř 1 rok, blíží se ukončení PPNPD a pro dítě není stále nalezena a zajištěna stabilní situace, tzn. dítě se nemůže vrátit zpět do biologické rodiny a není pro něj nalezena vhodná náhradní rodina. (Zápis z porady pracovníků zabezpečujících agendu NRP, 2014)

Všechny uvedené problémy institutu PPNPD jsou velmi závažné a ke zdárnému vyřešení napomůže zejména spolupráce mezi krajským úřadem, OSPOD a samotnými pěstouny na přechodnou dobu.

3.1 Pěstouni na přechodnou dobu

Na osobu pěstouna na přechodnou jsou klady velké nároky, pohlíží se na něj jako na profesionála, který zodpovídá za zdárný vývoj ohroženého dítěte. Matějček (2005, s. 224) uvádí, že základem pro výkon pěstounské péče je stabilita prostředí a vyrovnanost budoucích pěstounů. Proto jsou na výběr pěstouna kladeny určitá kritéria, budoucí pěstoun musí být pro dítě jak autoritou, tak musí dítě citově zabezpečovat. Než se žadatel o profesionální pěstounství dostane do evidence pěstounů na přechodnou dobu, která je vedena na Krajském úřadě, musí projít dlouhou cestu.

Jako první se musí budoucí profesionální pěstoun dostavit na oddělení sociálně-právní ochrany dětí, konkrétně na oddělení náhradní rodinné péče. Zde jsou žadateli podány ucelené informace o PPNPD. Žadatel si na oddělení SPOD podá žádost o zařazení do

evidence pěstounů na přechodnou dobu. Sociální pracovnice navštíví žadatele v domácnosti, kde provede sociální šetření a poté odešle žádost na Krajský úřad. Poté přijde budoucím pěstounům vyjádření z KÚ, kde je obsaženo, že je nutné, aby žadatel podstoupil tzv. vzdělávací program a psychologické vyšetření.

Psychologické vyšetření budoucích pěstounů na přechodnou dobu se zabývá převážně tzv. psychologickým rodičovstvím, kdy se zkoumá, zda pěstouni, kteří nemají ke svěřenému dítěti žádné biologické vazby, jsou schopni přijmout toto dítě do své rodiny. Hovoří se zde o tzv. rodičovských postojích. Základem toho, zda jsou budoucí profesionální pěstouni schopni rodičovských postojů, závisí na prožitých osobních zkušenostech ze své rodiny, zejména na zkušenostech s vlastními rodiči. (Matějček, Dytrych, 1999, s. 65-66)

Pěstouni na přechodnou dobu mají stanovenou povinné vzdělávání, které je rozloženo do 72 hodin. Zde se budoucí pěstouni vzdělávají v oblasti např. vývojové psychologie, inscenují modelové situace, které se pokouší vyřešit, dozívají se informace z oblasti péče o ohrožené dítě. Příprava pěstounů na přechodnou dobu se snaží připravit žadatele na co nejvíce situací, se kterými se můžou setkat při výkonu své práce. Po psychologickém vyšetření a přípravném kurzu se provádí vyhodnocení zájemců o PPNPD. Pakliže je žadatelům o výkon profesionálního pěstounství vyhověno, jsou zařazeni do již zmíněné evidence uchazečů o PPNPD a od této chvíle očekávají příchod dítěte. (RPP, 2015)

Na osobu pěstouna jsou kromě výše zmíněného psychologického vyšetření a přípravy na výkon PPNPD kladeny další nároky z důvodu, aby bylo dítěti poskytnuto co možná nejvíce stabilní zázemí. Žadatel o PPNPD by měl splňovat následující okruhy kritérií k výkonu PPNPD:

- **Dobrá rodinná situace.** MPSV(2013, s. 2-3) klade důraz na to, aby zájemci o PPNPD měli buď stabilní svazek, bez konfliktů nebo pokud se jedná o samožadatele, tito musí být vyrovnání se svojí situací, že v současné chvíli nemají žádný partnerský vztah. Žadatelé o PPNPD by také neměli být rozvedeni vícekrát než 1. Pokud žadatel o PPNPD má vlastní děti, těmto by měl být vysvětlen smysl PPNPD.
- **Sociální situace rodiny.** Žadatelé o PPNPD by neměli být zatíženi výraznějším zadlužením. Pokud se na výkon profesionálního pěstounství hlásí manželé, alespoň jeden z těchto manželů by měl být připraven nejpozději v den přijetí prvního dítěte

do péče opustit dosavadní zaměstnání. Bytové podmínky žadatelů by měly být přizpůsobeny k přijetí dítěte, přijaté dítě by zde mělo mít své soukromí.

- **Osobnostní charakteristika a zdravotní stav žadatele.** Vzhledem k náročnosti PPNPD, kdy se vyžaduje celodenní kvalitní péče o děti a k tomuto je nutné, aby byl žadatel zralou osobností životními zkušenostmi, je zapotřebí, aby věk profesionálních pěstounů se pohyboval v rozmezí mezi 28-65 lety. Žadatelé musí být bezúhonní, bez závislosti na alkoholu či drogách. Z psychologického profilu žadatele musí být vyloučeny všechny patologie osobnosti, včetně jakýchkoliv psychických poruch osobnosti. V neposlední řadě se zkoumá, zda je žadatel osobností, která umí přijat a dávat lásku, je schopna sebereflexe a schopna přijat nevděk od svěřených dětí.

Všeobecně jsou na osobnost žadatelů o PPNPD kladeny větší nároky, než na žadatele o klasickou PP. Je to zejména z toho důvodu, že profesionální pěstouni musí být schopni navazovat rychleji vztah k dětem, jelikož profesionální pěstouni spolupracují s budoucími rodiči dítěte, musí být vybaveni lepšími komunikačními předpoklady. (Pěstounská péče pro nejmladší děti, 2011, s. 34)

V rámci přípravných kurzů, si budoucí pěstouni na PP mohou volit svoji specializaci vůči věku k přijímaným dětem. V současné je nejvíce zájemců ze strany žadatelů o PPNPD o výkon péče o ohrožené děti raného věku. Kromě věku dítěte si žadatelé mohou dát požadavek, že jsou vymezení vůči určitému etniku, vymezení vůči zdravotnímu stavu dítěte či, že nepřijmou dítě, kde je předpoklad, že se navrátí zpět do svého biologického prostředí. (MPSV, 2013, s. 4)

Po přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu je pěstoun povinen uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče buď s OSPOD, krajským úřadem či s pověřenou osobou. Doprovázející organizace, která zajišťuje služby pro pěstouny na základě dohody o výkonu pěstounské péče, poskytuje pěstounovi informace, podporu, pomáhá např. při realizaci kontaktu dítěte s biologickou nebo náhradní rodinou, spolupracuje s OSPOD. Je důležitou služkou procesu PPNPD. (Metodické doporučení Zlínského kraje, 2014)

Pracovníci doprovázející organizace znají nejlépe vztahy v prostředí pěstounské rodiny, znají nejlépe, jak k pěstounovi či dítěti přistupovat a podílí se společně se sociálním pracovníkem orgánu sociálně právní ochrany dětí na spoluvytváření vyhodnocení situace dítěte a na vytváření individuálního plánu dítěte. (Kolektiv autorů, 2015, s. 22)

Od roku 2013, kdy byly upraveny podmínky pro výkon PPNPD se rapidně zvýšil počet žadatelů o profesionální pěstounskou péči. Statistiky hovoří o tom, že začátkem roku 2013 byla do evidence uchazečů o výkon PPNPD zařazeno 33 rodin, do konce roku 2013 jich bylo zařazeno již 80. Do těchto rodin bylo během roku 2013 zařazeno celkem 247 dětí, které byly převážně novorozeneckého věku. (nadační fond J a T, 2014)

V současné době zájemců o pěstounskou péči na přechodnou dobu stále přibývá. Konkrétně ve Zlínském kraji bylo za rok 2013 zaevidováno celkem 15 žádostí a za rok 2014 žádostí 50. (Zápis z porady pracovníku zabezpečující agendu NRP, 2014)

3.2 Financování pěstounské péče na přechodnou dobu

Financování PPNPD je jednou z nejvíce diskutovaných záležitostí, týkající fungování pěstounské péče na přechodnou dobu. Profesionální pěstounství je chápáno jako povolání, z tohoto titulu tudíž pěstouni pobírají tarifní plat neboli odměna. K tomuto platu pak pěstounovi náleží dávky PP, které jsou ukotveny v zákoně č. 359/1999 O sociálně-právní ochraně dětí a některé z dávek státní sociální podpory.

Tarifní měsíční plat, který náleží pěstounovi na přechodnou dobu, za výkon svého povolání činí 20.000 Kč. Tento plat je vyplácen pěstounovi od jeho zařazení do evidence pěstounů na přechodnou dobu. Tato mzda se vyplácí i v případě, pokud pěstoun aktuálně o žádné dítě nepečuje. Pokud pečuje pěstoun na přechodnou dobu o dítě, které je závislé na pomoci druhé osoby ve 3 a 4 stupni, náleží tomuto pěstounovi měsíční odměna nikoli 20.000 Kč, ale 24. 000 Kč. (MPSV, 2013, s. 11)

Mezi dávky pěstounské péče, které jsou vypláceny profesionálním pěstounům, můžeme zařadit následující:

- **Příspěvek při převzetí dítěte** je jednorázovou dávkou PP, která se vyplácí osobně, která převzala dítě do péče. Výše příspěvku je různorodá, závisí na věku dítěte. Do 6 let věku se vyplácí 8.000 Kč, od 6 do 12 let 9.000 Kč a od 12 do 18 let 10.000Kč.
- **Příspěvek na úhradu potřeb dítěte** se vyplácí rovněž pečující osobě a náleží nezletilému dítěti, které je svěřené do PP k zajištění jeho potřeb. Příspěvek na úhradu je měsíční dávka, která se svojí výší liší opět dle věku dítěte. Do 6 let dítěte se vyplácí částka 4.500 Kč, od 6 do 12 let se vyplácí 5.550 Kč, od 12 do 18 let 6.350 Kč. Tato dávka se vyplácí i zletilému dítěti, nejdéle do 26 let, které trvale žije s pěstou-

ny ve společné domácnosti, podílí se na nákladech spojených s bydlením a soustavně se připravuje na povolání. Výše příspěvku od 18 do 26 let věku je stanoven na částku 6.600 Kč. měsíčně. (Česko, 1999, § 47f a § 47l)

Dávky PP jsou vypláceny krajskou pobočkou Úřadu práce, která je místně příslušná dle trvalého pobytu osoby, které je dítě svěřeno do péče. Jestliže profesionální pěstounskou péči vykonávají manželé, dávky PP náleží pouze jednomu z nich. (MPSV, 2012, s. 56)

Profesionální pěstouni jsou zabezpečeni i dávkami ze systému státní sociální podpory, nejčastěji se jedná o přírvek na dítě, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, peněžitá pomoc v mateřství.

Přírvek na dítě je dávkou pomáhající krýt náklady spojené s výchovou dítěte. Je vyplácena ve třech výších, dle věku dítěte. Dítěti do 6 let náleží částka 500 Kč. měsíčně, od 6 do 15 let 610 Kč měsíčně a od 15 do 26 let 700 Kč měsíčně. (MPSV, 2015)

Peněžitá pomoc v mateřství je vyplácena dle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Nárok na tuto dávku vzniká při převzetí dítěte do péče a musejí být splněny zákonné podmínky vztahující se k výplatě této dávky. Zejména se jedná o podmínky účasti osoby pečující na nemocenském pojištění v trvání 270 dnů v poledních 2 letech před nástupem na PPM. PPM není profesionálnímu pěstounovi vyplácena v případě, pokud účast na nemocenském pojištění byla pouze v rámci vykonávání pěstounské péče a pobírání odměny pěstouna. Dávka PPM se vyplácí pěstounovi po dobu 22 týdnů. Pokud je pěstounovi svěřeno současně do péče 2 a více dětí, dávka se vyplácí 31 týdnů. (MPSV, 2013, s. 12)

Rodičovský příspěvek je na rozdíl od peněžité pomoci v mateřství, která je vyplácena dle nemocenského pojištění, dávkou státní sociální podpory a většinou RP navazuje na PPVM. Rodičovský příspěvek je vyplácen pěstounovi, který o dítě řádně a celodenně pečuje. Celková výše RP je pro všechny osoby, které o dítě pečují stejná a činí částku 220.000 Kč, přičemž osoba pečující si může vybrat, jak dlouho chce rodičovský příspěvek čerpat. Nejdéle je možno RP čerpat do 4 let věku dítěte, naopak nejméně lze RP čerpat 19 měsíců. Pěstoun si smí žádat o přiznání RP až 3 měsíčně zpětně a měsíčně leze čerpat RP v nejrůznějších variantách. Pouze osoby, které si neplatily pře porodem či svěřením dítěte do péče nemocenské pojištění, pobírají RP od narození dítěte v částce 7.600 a poté do 4 let věku dítěte částku 3.800 Kč měsíčně. (ČSSZ, 2014)

3.3 Role obce a kraje v realizaci pěstounské péče na přechodnou dobu

Na realizaci pěstounské péče na přechodnou dobu se podílí mimo pěstouna a doprovázející organizace i státní organizace. Velké pravomoce, co se týče procesu PPNPD, se příkládají krajskému úřadu a obecnímu úřadu s rozšířenou působností. V případě obecního úřadu hovoříme konkrétně o oddělení sociálně-právní ochrany dětí. **Oddělení sociálně právní ochrany dětí** se zaměřuje jak na nezl. děti v krizové situaci, tak na pěstouny na přechodnou dobu.

Celý proces PPNPD začíná již na OSPOD, kde si na oddělení náhradní rodinné péče, žadatel o zařazení do evidence pěstounů na přechodnou dobu vyzvedne příslušné dokumenty k zařazení do PPNPD. Zde je žadateli podán poradenský servis týkající se náležitostí souvisejících s výkonem PPNPD a po vyplnění žádosti je tato žádost odeslána na příslušný krajský úřad k posouzení. Jestliže KÚ zařadí žadatele do evidence pěstounů na přechodnou dobu, vede obecní úřad s rozšířenou působností spisovou dokumentaci žadatele a může s ním uzavřít dohodu o výkonu PP.

Dle § 6 zák. o sociálně právní ochraně dětí se oddělení SPOD zaměřuje mimo jiné na děti, jejichž rodiče buď zemřeli, neplní si své povinnosti, které jsou plynoucí z rodičovské role, či kteří zneužívají své rodičovské role. (Česko, 1999, § 6) Zejména dětem, které se ocitnou ve zmíněných situacích se, poskytuje pomoc ve formě pěstounské péče na přechodnou dobu. Z tohoto důvodu je do procesu PPNPD zapojen i OSPOD, který se řídí místní příslušností pobytu dítěte, které se ocitlo v některé z krizových situací.

Oddělení SPOD má v rámci PPNPD řadu důležitých úkolů a povinností. Na základě podání návrhu na vydání předběžného opatření oddělením sociálně-právní ochrany dětí a jeho vydání Okresním soudem, se nezletilé dítě předá do péče pěstounů na přechodnou dobu. Toto předběžné opatření trvá po dobu 3 měsíců od jeho vykonatelnosti a může být na základě rozhodnutí soudu prodloužováno, nejvíce však tak, aby celková doba trvání předběžného opatření nepřesáhla dobu půl roku. Je vítané, když se v době vydání předběžného opatření podá rovnou návrh na soud na zahájení jednání ve věci samé čili svěřením dítěte do PPNPD. Okresní soud je povinen 1 za tři měsíce přezkoumávat, zda v případě dítěte svěřeného do PPNPD nenastaly nové skutečnosti a zda je nadále důvod k setrvání dítěte v PPNPD. Pro účely zjišťování současného stavu nezl. dítěte slouží OSPOD, který vykonává sociální šetření jak v místě bydliště pěstounů na přechodnou dobu, tak v biologické rodině dítěte. (Česko, 1999 § 27a, odst. 8)

Povinností orgánu SPOD je vést spisovou dokumentaci ohrožených dětí, což děti v PPNPD zajisté jsou. Součástí spisové dokumentace dítěte je vyhodnocení situace dítěte a individuální plán ochrany dítěte (IPOD). Vyhodnocení situace dítěte slouží k zjištění míry ohrožení dítěte, posuzuje se zde např. tělesná či psychická úroveň dítěte, analyzuje se zde rodinné prostředí dítěte. IPOD je nástroj sociální práce, jsou v něm naplánovány cíle, které by měly vést ke stabilizaci prostředí dítěte a jsou zde také uvedeny odpovědné osoby, které zodpovídají za naplňování uvedených cílů. Těmito osobami jsou nejčastěji pěstouni na přechodnou dobu a klíčový sociální pracovník rodiny. Vyhodnocení situace dítěte a IPOD jsou zařazeny do spisové dokumentace od roku 2014, kdy byl zákonem č.359/1999 novelizován. (MPSV, 2013, s. 7-8)

Krajský úřad jako orgán sociálně-právní ochrany dětí vede evidenci uchazečů o profesionální pěstounství, zařizuje odborné psychologické a zdravotní posouzení žadatelů o PPPD. Úlohou KÚ je také zprostředkování přípravných kurzů pro žadatele. Na základě vyhodnocení odborného posouzení a přípravných kurzů, krajský úřad rozhodne o zařazení žadatelů do evidence uchazečů o PPNPD. Jestliže krajský úřad zamítne žádost o zařazení žadatele, žadatel má právo se k tomuto rozhodnutí odvolat na ministerstvo práce a sociálních věcí. Mezi další činnosti KÚ je vyhledávání konkrétní rodiny konkrétnímu dítěti, kdy kromě evidence uchazečů o PPNPD vede i evidenci uchazečů o osvojení, pěstounskou péči a evidenci dětí vhodných do náhradní rodinné péče. (Bubleová a kol., 2014, str. 26-27)

Krajský úřad slouží jako metodická pomoc obecnímu úřadu s rozšířenou působností v procesu zprostředkování pěstounské na přechodnou dobu. Náplní práce KÚ je také monitoring a koordinace PPNPD, zejména v tom, zda je do pěstounské rodiny na přechodnou dobu vhodné umístit další dítě. (Metodické doporučení Zlínského kraje, 2014)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Teoretická část práce se zabývala vznikem pěstounské péče na přechodnou dobu, jejím legislativním uchopením a jejím fungování v rámci systému náhradní rodinné péče v České republice. Praktická část je zaměřena na samotné pěstouny na přechodnou dobu, kteří byli dotazováni formou polostrukturovaných rozhovorů na jejich zkušenosti s PPNPD.

Než byl započat samotný výzkum, museli jsme si stanovit cíl výzkumu a v souvislosti s ním vymezit výzkumný problém a formulovat výzkumnou otázku. Poté jsme přistoupili k volbě vhodné výzkumné strategie a s ní související techniky sběru dat. Po promyšlení si způsobu výběru informantů, jsme si stanovili harmonogram výzkumných prací v terénu.

4.1 Cíl výzkumu, výzkumný problém, výzkumné otázky

Cílem výzkumu je zjistit, jak lidé, kteří se stali profesionálními pěstouny, hodnotí nově zavedený institut pěstounské péče na přechodnou dobu.

Jakmile byl zvolen cíl výzkumu, museli jsme si definovat výzkumný problém

Dle Starusse a Corbinové (1999, s. 22-23) existuje řada zkoumaných problémů, které jsou vybírány na základě osobní či profesní zkušenosti, na základě studia literatury nebo základě doporučení.

Výzkumný problém v naší diplomové práci vzešel jak z profesní zkušenosti s pěstouny na přechodnou dobu, tak i ze studia odborných pramenů. Naším výzkumným problémem je hodnocení systému pěstounské péče na přechodnou dobu samotnými aktéry, tedy profesionálními pěstouny. Abychom mohli výzkumný problém zkoumat a rozvíjet, bylo třeba stanovit si výzkumnou otázku.

„Výzkumná otázka je pro badatele směrnicí, která jej vede přímo k prozkoumání určité situace, místa konání událostí, dokumentů, aktérů nebo zpovídaných informátorů.“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 25)

Hlavní výzkumná otázka v naší diplomové práci pro realizaci výzkumu je následující:

Jak sami pěstouni vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu vnímají nově zavedený institut pěstounské péče na přechodnou dobu?

Rozhovor s pěstouny byl zaměřen na následující okruhy otázek.

- Jak pěstouni vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu hodnotí odbornou podporu ze strany státu?
- Jak pěstouni vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu hodnotí spolupráci s biologickými rodiči dětí či s budoucími náhradními rodiči?

4.2 Volba výzkumné strategie a techniky sběru dat

Vzhledem ke zkoumané problematice byl zvolen kvalitativní výzkum. Hlavním cílem kvalitativně orientovaného výzkumu je porozumění člověku, bere se zde zřetel na jedinečnost člověka. Na rozdíl od kvantitativně orientovaného výzkumu je v kvalitativním výzkumu cílem hluboké proniknutí do konkrétního případu a jeho a objevení nových souvislostí. (Gavora, 2000, s. 32)

Strauss a Corbinová (1999, s. 11) uvádí, že kvalitativní výzkum je takový výzkum, který není zaznamenáván pomocí matematických operací, ale jeho data jsou získávána např. pozorováním nebo rozhovorem.

Jako vhodnou metodu kvalitativního výzkumu jsme si zvolili zakotvenou teorie. „Zakotvená teorie je metoda, která používá systematický soubor postupů k tvorbě indukativně odvozené zakotvené teorie o nějakém jevu. Cílem zakotvené teorie je vytvoření teorie, která věrně odpovídá zkoumané oblasti a vysvětluje ji (Strauss, Corbinová, 1999, s. 15).“

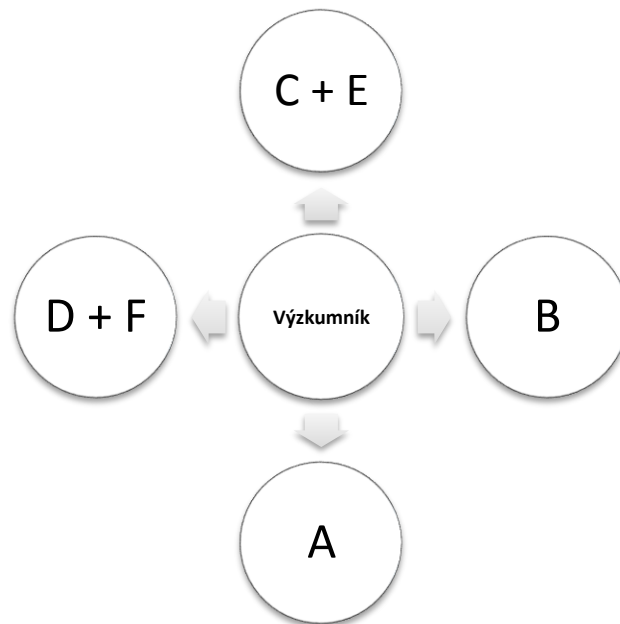
Co se týče techniky sběru dat, byl vybrán polostrukturovaný rozhovor.

4.3 Výběr výzkumného souboru

U kvalitativního výzkumu vybíráme výzkumný soubor vždy záměrně a to z toho důvodu, aby výběrový soubor obsahoval vhodné osoby, tj. aby osoby ve výzkumném souboru měly dostatek zkušeností z daného prostředí. (Gavora, 2000, s. 144) Do našeho výzkumu byli záměrně vybráni pěstouni přechodnou dobu z okolí Uherskohradištska. Jak je již zmíněno výše, jednalo se o záměrný výběr a to přes instituci sociálně-právní ochrany

dětí. Hlavním důvodem tohoto výběru je skutečnost dostupnosti informantů a výzkumníkovi znalosti prostředí. Kritériem pro výběr profesionálních pěstounů do našeho výzkumu bylo to, aby pěstouni měli v PPNPD svěřeno již alespoň jedno dítě.

V současné době je v evidenci KÚ Zlínského kraje 5 profesionálních pěstounských rodin z okolí Uherského Hradiště, v nichž je jeden z partnerů zaměstnán jako profesionální pěstoun. Z těchto 5 profesionálních pěstounů souhlasili 4 s rozhovorem, kdy se ve 2 případech k rozhovoru připojili i jejich partneři. Informanti se pohybují ve věku cca 50 let a jejich nejvyšší dosažené vzdělání je ve většině případů středoškolské. Následující obrázek představuje získávání informantů výzkumníkem a tabulka představuje sociodemografické informace o informantech.

Obrázek č. 1 Získávání informantů výzkumníkem

Informant	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Zaměstnání	Počet dětí v PPNPD	Rok zařazení do evidence PPNPD
A	ŽENA	48	SŠ	Profesionální pěstoun	5	2007
B	ŽENA	50	VŠ	Profesionální pěstoun	2	2014
C	ŽENA	47	SŠ	Profesionální pěstoun	2	2014
D	ŽENA	45	SŠ	Profesionální pěstoun	4	2011
E	MUŽ	55	SŠ	Technik	2	2014
F	MUŽ	50	SŠ	Nezaměstnaný	4	2011

Tabulka č. 2 Sociodemografické informace o informantech

4.4 Vstup výzkumníka do terénu

Než byl započat samotný výzkum, byla realizována tzv. pilotáž, která sloužila k ověření si srozumitelnosti a vhodnosti dotazovaných otázek. Pro tyto účely byl realizován 1 rozhovor s pěstounkou na přechodnou dobu, která žije ve Zlíně a nespadá tak do našich kritérií. Z rozhovoru vyplynulo, že položené otázky jsou srozumitelné, lehce pochopitelné. Pouze byla poupravena formulace položených otázek. Po pilotním šetření jsme mohli přejít k samotnému výzkumnému šetření a k dotazování respondentů.

Výzkum probíhal od měsíce ledna 2016 do měsíce února 2016. Nejprve jsme oslovili pěstouny na přechodnou z okolí Uherskohradištska s tím, zda by souhlasili poskytnutím rozhovoru pro účely zhotovení diplomové práce. Pěstouni na přechodnou dobu byli zároveň seznámeni s cílem a obsahem diplomové práce. Rozhovory probíhaly na základě telefonicky dohodnuté schůzky buď na oddělení sociálně-právní ochrany dětí v Uherském Hradišti, nebo v domácnosti pěstounů na přechodnou dobu. Respondenti byli ubezpečeni, že jejich odpovědi jsou anonymní, budou využity pouze pro realizaci diplomové práce, byl

také vyžádán informovaný souhlas respondentů s tím, že rozhovory budou zaznamenány na audio nahrávku. Rozhovory trvaly v průměru 25minut a byly zaznamenávány na diktafon. Takto zaznamenané rozhovory byly postupně doslovně přepsány a poté mohlo být přistoupeno k samotné analýze dat.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Jak již je výše zmíněno, jako vhodnou metodu kvalitativního výzkumu jsme si zvolili metodu zakotvené teorie. Tato metoda se skládá z 3 typů kódování: otevřené, axiální a selektivní, kterými se budeme zabývat v následujících kapitolách. Abychom mohli nashromážděná data výzkumu správně interpretovat, byla provedena hloubková analýza rozhovorů, přičemž analýzou rozumíme proces rozebírání, podrobného rozkladu přepsaných rozhovorů a interpretací rozumíme proces, kdy námi nashromážděná data vysvětlujeme, vykládáme ze svého pohledu.

5.1 Analýza dat

Nejprve jsme přistoupili k otevřenému kódování, které je procesem, kdy zkoumaný jev podrobně zkoumáme, rozebíráme a tvoříme tzv. kódy a ty pak přiřazujeme k daným kategoriím. Základem pro otevřené kódování je hloubková analýza rozhovorů. Každý řádek rozhovoru byl důkladně prostudován, takto vznikly kódy, které byly poté zařazeny do příslušné kategorie. Tímto způsobem bylo vytvořeno 75 kódů, které jsme na základě vhodného úsudku zařadili do příslušných 9 kategorií. Následující tabulka nám představuje přehled kódů a kategorií.

Kódy	Kategorie
Připoutání	Zdárný vývoj dítěte
Nemá deprivace	
Nastartování citové vazby	
Uspokojení potřeb	
Mentální úroveň	
Rodinné zázemí	
Emoce	
Komplexní péče	Pozitiva PPNPD
Rychlost	
Rozšíření obzorů	
Překlenutí tíživé situace	
Stabilita	
Model rodiny	
Dobrý pocit	
Láska	
Předsudky	
Loučení	
Nemožnost vyjádřit se	
Odsouzení	

Neprovázanost	Negativa PPNPD	
Narušení rodinných vztahů		
Pracovní smlouva		
Nedotaženost		
Nebezpečí		
Čekání		
Ztráta soukromí		
Odpovědnost		
Nepochopení		Negativa PPNPD
Nedoceněnost		
Psychická náročnost		
Fyzická náročnost		
Etnikum		
Zdlouhavost		
Závist		
Náhled		
Aktivity	Příprava na PPNPD	
Spokojenost		
Kolektiv		
Informovanost		
Sdílení		
Řešení krizových situací		
Přehled		
Učení komunikace		
Nedostatečný počet	Náhradní rodiče	
Nedoceněnost		
Nespolupráce		
Nevděk		
Málo zkušeností		
Nezájem	Biologická rodina	
Nekontaktní		
Nespolehlivost		
Žárlivost		
Výmluvy		
Existenční důvody		
Přetvářky		
Lži		
Nerozhodnost		
Neochota		
Zázemí	Doprovázející organizace	
Pomoc		
Ochota		
Vstřícnost		
Velký výběr		
Korigují		
Zpětná vazba		
Ochota		
Neinformovanost		

Mlčenlivost	OSPOD
Vstřícnost	
Přínos	
Zapomenutí	
Usnadnění si práce	
Rozhodnutí	Kraj
Arogance	
Neznalost	

Tabulka č. 3 Seznam kódů a kategorií

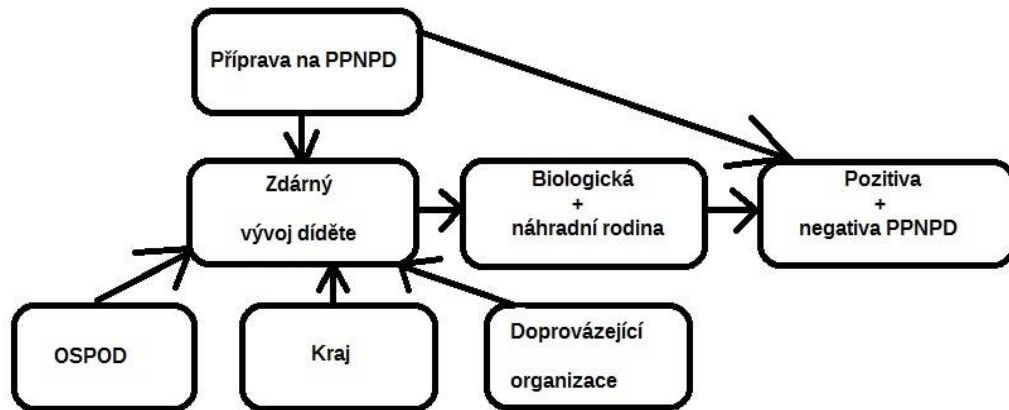
Axiální kódování je dalším krokem metody zakotvené teorie. „Jedná se o soubor postupů, pomocí nichž jsou údaje po otevřeném kódování znovu uspořádány novým způsobem, prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi. To se činí v duchu kódovacího paradigmatu, který zahrnuje podmiňující vlivy, kontext, strategie jednání a interakce a následky (Strauss, Corbinová, 1999, s. 70).“ Na rozdíl od kódování otevřeného, kde jsme začlenily námi vybrané kódy do příslušných kategorií, v axiálním kódování jsme tyto kategorie reorganizovali a blíže určili. Tímto nám vznikl následující paradigmatický model.

Příčinné podmínky	Jev	Kontext	Intervenující podmínky	Strategie jednání a interakce	Následky
Příprava na PPNPD	Zdárný vývoj dítěte	OSPOD, Kraj	Doprovázející organizace, OSPOD, Kraj	Biologická rodina dítěte, náhradní rodiče	Pozitiva a negativa PPNPD

Tabulka č. 4 Paradigmatický model

Selektivní kódování je závěrečným procesem zakotvené teorie. Díky axiálnímu kódování jsme se více ponořili do dané problematiky, zjistili jsme vzájemnou provázanost mezi námi zvolenými kategoriemi. V selektivním kódování jsme si zvolili jednu centrální kategorii, kterou následně uvádíme do vztahu k ostatním kategoriím. Námi vybraná cen-

trální kategorie je zdárný vývoj dítěte, jelikož jsme z nashromážděných dat zjistili, že naši informanti tomuto sociálnímu jevu přikládají největší význam.

Obrázek č. 2 Relací model

Součástí selektivního kódování je i vyložení kostry příběhu. Jak můžeme vidět z obrázku č. 2, v centru zájmu pěstounů realizujících PPNPD se ocitá zdárný vývoj dítěte, který se ukázal centrální kategorií, ke které jsou vztaženy všechny ostatní kategorie. Jak již bylo řečeno výše, na procesu PPNPD se podílejí odborné instituce, které se rovněž podílí a ovlivňují zdárný vývoj dítěte. Těmito institucemi jsou OSPOD, krajský úřad a doprovázející organizace. Zdárný vývoj dítěte a celý proces PPNPD je ovlivněn provázaností těchto institucí a spoluprací zmíněných institucí s pěstouny na přechodnou dobu a s náhradními či biologickými rodiči dítěte.

Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že pěstouni na přechodnou dobu hodnotí přípravné kurzy k výkonu PPNPD velmi kladně, bez této přípravy by se prakticky neobešli, jelikož jsou zde připravováni na to stát se profesionálním pěstounem po všech stránkách. Můžeme tedy říci, že příprava k pěstounství zajisté ovlivňuje zdárný vývoj dítěte, jelikož je zde pěstounům mimo jiné také doporučováno, jak se chovat k dítěti jak jej co možná nejlépe vychovávat, jak se zachovat v kritických situacích apod. Příprava k pěstounství vede také k tomu, jak pěstouni na přechodnou dobu budou závěrem hodnoti

celý proces PPNPD. Jestliže pěstouni prošli dobrou a kvalitní přípravou a jsou dobře proškoleni, vesměs hodnotí pěstounskou péči na přechodnou dobu pozitivně.

Pěstouni na přechodnou dobu jsou ve vzájemné intenzivní interakci mimo odborníků v procesu PPNPD také s biologickými či náhradními rodiči dítěte. Z provedených rozhovorů vyplynulo, že tato vzájemná interakce daných aktérů PPNPD rovněž významným způsobem ovlivňuje závěrečné hodnocení celého systému PPNPD pěstouny na přechodnou dobu.

5.2 Vnímání pěstounské péče na přechodnou dobu pěstouny

V této kapitole popíšeme, jak sami pěstouni vnímají proces zdárného vývoje dítěte v rámci institutu PPNPD doloženého signifikantními výroky¹. Interpretací dat se nám dostává odpovědi na naši zvolenou hlavní výzkumnou otázku, která zní: Jak sami pěstouni vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu vnímají nově zavedený institut pěstounské péče na přechodnou dobu?

Pěstouni na přechodnou dobu hodnotili zejména odborné instituce v procesu PPNPD, přípravný kurz k pěstounství na přechodnou dobu, uváděli možné limity a pozitiva PPNPD a sdělovali své zkušenosti s prací s biologickou rodinou dítěte a s rodinou náhradní.

Co se týče odborných institucí v procesu PPNPD, k tomuto odpovídali pěstouni po většinou tím, že obvykle nemají problém s odborníky, kteří se procesu PPND účastní. Vnímají také důležitost provázanosti těchto odborníků. Jedná o OSPOD, krajský úřad a doprovázející organizaci. A na danou otázku reagovala tím, že *“... ne každý dělá svoji práci dobře. Například na OSPOD jsem měla štěstí, když jsem měla požadavek a i když nevěděla, do 5 minut mi ho vytelefonovala. ...”* Co se týče doprovázejících organizací, tyto respondenti hodnotili velmi kladně. C uvádí... *“doprovázející organizace se o nás opravdu starají. Oni všechno zajišťují, vždycky byli vstřícní.”* Také B sděluje, že... *“S doprovázející organizací spolupracujeme velmi dobře. Když něco potřebuju, tak si to s ní telefonicky domluví, paní má své návštěvy u nás. Takže tam si myslím, že je to na dobré úrovni pro-*

¹ Výroky informantů jsou označeny podle jejich původce písmeny A-F (viz. tabulka 2)

*fesní a i přátelské, takže tam je to fajn. Pak tam byla myslím otázka OSPODu. My teď zrovna řešíme takový problém, kdy byla udělaná určitá chyba, ze strany OSPOD a kvůli tomu mně byly pozastavené dávky. Takže tam bylo trošku selhání toho faktoru, nějaké to zapomenutí“ D má s doprovázející organizací také jen dobré zkušenost „... oni jsou taková Vaše opora, je moc dobře, že něco takového existuje. Velkou výhodou je to, že doprovázející organizace nám zajišťuje prakticky 24 hodinový servis, včetně psychologa.“ Jak již je zmíněno výše, mezi důležité subjekty v procesu PPNPD patří také krajský úřad. F sděluje...“ *Ženské z kraje dítě nikdy neviděly, ale rozhodují o něm, ony nebyly nikdy u nás na návštěvě, ale rozhodují o nás. Nemáte právo se vyjádřit, ke komu dítě půjde, to všechno kraj. S krajem nemáme dobré zkušenosti. Oni nás tam vyloženě ponižovali, úplně neskutečně. Jako já jim nevěřím, oni jsou tak zákeřní.**

Na dotaz ohledně kladů a limitů PPNPD, se pěstouni vyjadřovali nejčastěji ve smyslu, že pěstounská péče na přechodnou dobu je velkým přínosem v systému náhradní rodinné péče v České republice. Respondent A sděluje...“ *Výhody PPNPD jsou obrovské, měla jsem děti vždy zatím jen z porodnice a vidím to velké plus s tím, že jsme se okamžitě navázali. To dítě pak nemá deprivaci jako v ústavu. Nastartuje se u dítěte okamžitě ta citová vazba, a když má to dítě nějakou potřebu, okamžitě má to dítě kdo vzít.“ B k danému uvádí...“ *PPNPD je velice dobrý způsob, jak překlenout dobu, než je pro dítě nalezené vhodné prostředí, kde může potom dál fungovat. E vnímá PPNPD jako velké pozitivum zejména v tom, že dítě ihned po narození vyrůstá v rodinném prostředí. „Já si myslím, že hlavním smyslem PPNPD je to, aby ty děti, které by v ten moment skončily v ústavu, tak aby mohly žít v klasické rodině..., aby potom nedocházelo k nějakým deprivacím.“ Jako pozitivum PPNPD rodinné prostředí spatřuje také respondent F: „Já hodnotím PPNPD velmi dobře, protože zaprvé ty děti nejsou v ústavu a je jim dáno rodinné zázemí prakticky od narození.“**

Respondenti odpovídali dále také na otázku možných limitů PPNPD. Většina respondentů se shodla na tom, že velkým negativem PPNPD je okolí pěstounů, kteří nedoceňují toto povolení, závidí, pěstouny odsuzují. A uvádí. „... ta nevýhoda je v tom, že s tím máme strašně moc práce, což si okolí nedovede představit. Nedokážou toto vůbec docenit, že prostě neustále vlastně začínáme.“ F vnímá jako limit PPNPD mimo jiné také odsouzení svého blízkého okolí. „...nevýhoda bude i vlastní rodina, jak Vás odsoudí, že chcete dělat tuto práci. Setkali jsme se s tím s naší rodinou i s kamarádama. Odsoudili nás, že se chceme starat o cizí dítě.

Co se týče systému samotné PPNPD v tomto vidí respondenti negativum zejména v následujících sděleních. B se domnívá, že limitem PPNPD je také fakt, že je v současné době nedostatek klasických, dlouhodobých pěstounů pro děti jiného etnika. „*My sami se setkáváme s tím, že zvláště u poloromských, romských dětí ta délka toho roku je někdy příliš krátká na to, aby se ta náhradní rodina našla.*“ E vnímá jako nedostatek PPNPD v tom, že se nenaplnují vize PPNPD v tom smyslu, že pěstounství na přechodnou dobu je krátkodobé, slouží jako krizový pobyt a v zájmu dítěte je, aby bylo co možná nejdříve zařazeno do náhradní rodinné péče. „*Já limity spatřuju v tom, že by se ty úřady měly opravdu co možná nejrychleji snažit umístit dítě trvale buď do pěstounské péče, nebo do adopce, osvojení. Chtělo by to prostě, aby to ty úřady řešily. Já vím, vždycky to nejde, ale aby se to nenatahovalo zbytečně.*“ Respondenti F a D se shodly na tom, že k naplnění principu PPNPD, kdy je v předním zájmu všech, co jsou do PPNPD zapojení, je blaho dítěte. Tohoto ale dle F a D může být docíleno pouze, pokud budou všechny složky podílející se na procesu PPNPD fungovat a pokud se i samotní pěstouni na přechodnou dobu budou moci vyjádřit k tomu, zda vybraná náhradní rodina pro konkrétní nezl. dítě je vhodná či nikoli. Toto se dle nich neděje a dítě se tak nemusí ocitnout v tzv. dobrých rukou. D k tomuto uvádí „*...vy se musíte postarat o dítě, vy musíte vyřídit vše potřebné, ale abyste mohl mít nějakou připomínku k tomu, kam dítě půjde, tak na toto vy nemáte právo. Ale přitom my jsme na stejné lodi jako OSPOD a všichni, takže my bysme měli mít taky možnost říct, jak se nám to jeví.*“

Přípravu k tomu stát se profesionálním pěstounem všichni respondenti označili jako velmi prospěšnou věc, která je na povolání profesionálního pěstouna připravila po všech stránkách. A k přípravě stát se profesionálním pěstounem sděluje. „*...příprava bylo to úplně nejlepší, co mohlo být. Ale s odstupem času vidím, že je nedostačující, že by se to mělo ještě navýšit. To neznámá, že těch 75 hodin, co nám dali, byly nevýznamné, ale já bych dala klidně 200...*“ C uvádí. „*... My jsme byli velice spokojeni s přípravou, tam bysme jim vůbec nic nemohli vytknout. Navíc jsme se tam sešli jako opravdu fajn kolektiv, takže do dneška jsme v kontaktu s těmi, co jsou zařazeni do registru.*“ F k dotazu na přípravu k pěstounství odpovídá „*... ta příprava byla pro nás úplně luxusní jako. Já nemůžu říct ani půl slova, my jsme vyfasovali dobré psycholožky, které nás tam vedli. A ta příprava nám dala strašně moc. Na té přípravě Vás všechno učí, jak se máte chovat třeba i k úřadům a tak. Což je strašně dobré, protože vy to jinak nezískáte.*“ B vidí přípravný kurz pro pěstouny na přechodnou dobu jako velký přínos. „*...měli jsme tam spoustu i video ukázek, kde jsme mohli nahlédnout do konkrétních situací. Druhou výhodou je také to, že*

tam bylo spoustu takových aktivit názorných, kde jsme ty jednotlivé páry mohly vstoupit do nějaké interaktivní činnosti. Tak to bylo moc fajn.“

Pěstouni na přechodnou dobu vnímají interakci s biologickou rodinou dítěte či s budoucí náhradní rodinou dítěte za nejdůležitější část své práce, která je ale nejspíše také částí nejtěžší. D uvádí. „...vy plníte funkci takové ošetřovatelky a musíte učit i ty náhradní rodiče, jak se starat. To je vlastně součástí PPNPD a je to dobře, protože oni tím, že přijedou k nám, tak mají prostor na to, aby si to všechno ochytali, naučili se. Pokud mají zájem, nemůžete je k tomu nutit, pokud nechťejí, bohužel. Ale tato možnost tam je a v tomto je ta pěstounská péče velice dobrá.“

Díky institutu pěstounské péče na přechodnou dobu má biologická rodina prostor k tomu, aby si uspořádala svoji životní situaci a měla možnost se o dítě znovu starat. Překvapivé je, že v drtivé většině případů se dítě, které se ocitne v PPNPD již do svého biologického prostředí nevrátí a tak přichází na řadu rodina náhradní. Práci s biologickou rodinou uvedení respondenti označovali jako za více problematickou, než práci s pěstouny nebo s adoptivními rodiči. A uvádí. „...zatím jsem předávala 3 krát do adopce, jednou do pěstounky. Každé má svoje. Když jsem dávala do té adopce, tak ti lidé jsou šťastní, ti lidé budou dělat, co vy chcete. Ale pořád se cítím tak, jak jsem se nazvala už v prvopočátku, jako kula u nohy. Oni si představují, že prostě by to miminko chtěli a ne ještě s nějakou ženskou. S biologickými rodiči jsem zatím tak co neměla co dočínění. Akorát teď naposledy se nám do toho montovala babička. A s babičkou bylo těžké pořízení, byla pořád na vážkách. Každé dvě minuty měla jiné požadavky, nechtěla být v ničem nápomocná.“ C sděluje. „Do biologické rodiny jsme zatím nepředávali. Maminka má vyloženě existenční důvody, ta rodinná situace je tam velice špatná.“ E k tomuto dodává. „asi z 20 naplánovaných schůzek proběhly 2. Ostatní byly zrušené ze strany matky.“ Svě zkušenosti s biologickou rodinou a náhradní rodinou nám sděluje i B. „Náhradní rodiče, jako ty dlouhodobé pěstouny zatím nemáme, nenašli se vhodní. Důvodem je etnikum. S maminkou dětí jsme po nějakou dobu byli v kontaktu, ale pak se to začala nějak kazit. Ona se znovu zamilovala a upřednostnila partnera před dětma. My sami od sebe ji nevoláme, nechali jsme to na ní, když budu mít zájem, tak aby zavolala.“ F uvádí. „...my jsme biologickým rodičům nepředávali. Předávali jsme tetě. Sekali jsme se ale i s maminkou. Není to lehké toto předávání, oni se přetvařují a lžou.“ D doplňuje. „jakože by dítě šlo zpět k rodičům, tak zatím vůbec. Spíš pěstounskou a hlavně máme zkušenost s adopcí. S tím nám hodně pomáhá naše zastupující organizace. S tou biologickou rodinou je to takové horší, ale pokud jako ten OSPOD

na tom zapracuje a byla by ta komunikace OSPODu s náma, se zastupující organizací a ta rodina by měla trošku zájem, tak já si myslím, že by se to dalo. Ale je potřeba, aby se s něma pracovalo.“

5.3 Shrnutí výsledků výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak lidé, kteří se stali pěstouny na přechodnou dobu, hodnotí nově zavedený institut pěstounské péče na přechodnou dobu. Z rozhovorů s pěstouny vyplývá, že pěstouni na přechodnou dobu se shodují na tom, že pro ně, jakožto aktéry PPNPD je předním zájmem blaho dítěte stejně tak jako všech, kteří se na procesu pěstounské péče na přechodnou dobu podílí.

Nejlepšího zájmu dítěte se dle všech dotazovaných docílí pouze tak, když budou všechny složky podílející se na PPNPD vzájemně spolupracovat a pomáhat si. Co se týče samotného hodnocení PPNPD, všichni dotazovaní vnímají tento typ náhradní rodinné péče kladně, právě kvůli tomu, že PPNPD je jednou z forem pomoci ohroženým dětem, kdy se dítěti dostane řádné péče v rodinném prostředí. Za velmi přínosné označují pěstouni na přechodnou dobu přípravné kurzy, kde je jim náležitě vysvětlena problematika PPNPD, jsou jim zde předkládány praktické rady, učí se zde vše potřebné pro výkon povolání PPNPD.

Limity pěstounské péče na přechodnou dobu spatřovali respondenti zejména v tom, že se setkali v několika případech s negativní reakcí na jejich povolání ze svého blízkého okolí. Dále jako negativum vnímají, že systém PPNPD není prozatím úplně dotažen do konce a nedaří se pak naplňovat vize PPNPD zejména v tom smyslu, že dítě bude do PPNPD svěřeno pouze dočasně, na velmi krátkou dobu, než bude vyřešena situace dítěte. Většina respondentů se setkala s tím, že měli dítě svěřeno do péče i rok, což dle jejich vyjádření není v zájmu dítěte, zvláště u dětí raného věku. Příslušné úřady by se měli více snažit o to, aby byla situace dítěte vyřešena, co možná nejdříve. Také se respondenti setkávali s tím, že dítě jiného etnika je problematické umístit do jiné z forem NPR.

S respondenty bylo hovořeno i o otázce biologické rodiny dítěte. K tomuto dotazování uváděli, že se prakticky neseťkávají s tím, že by bylo dítě svěřeno zpět do své biologické rodiny. V drtivé většině případů se biologická rodina zajímá o dítě pouze krátkou dobu, dohodnuté schůzky s pěstouny a dítětem bez udání a mnohdy i bez omluvy ruší. Pěs-

touni na přechodnou dobu se shodli na tom, že v současné době je nejen ve Zlínském kraji velký problém s dlouhodobými pěstouny, kdy těchto je nyní velmi málo a i kvůli tomuto problému je dítě pak u pěstounů na přechodnou dobu neadekvátní dobu. Někteří z dotazovaných pěstounů na přechodnou dobu mají zkušenost také s tím, že jelikož je nyní málo klasických pěstounů, tak hrozí dětem, které jsou nyní v PPNPD a biologická rodina o ně nejeví zájem, že budou muset být z PPNPD umístěny do péče ústavní.

Pěstouni na přechodnou dobu se vyjadřovali i k odborníkům, kteří se na procesu PPNPD podílí. Dotazovaní se jednoznačně shodli na tom, že doprovázející organizace, se kterou mají pěstouni uzavřenou smlouvu a která jim pomáhá prakticky se vším, je jejich pravou rukou, na kterou se mohou vždy spolehnout. Co se týče OSPODu, s tímto dle vyjádření respondentů, nemají dotazovaní žádný problém, jak ale dodávají, ne vždy se setkali od sociálních pracovníků s ochotou. To samé mínění mají respondenti o krajském úřadu, kdy se jim ale převážně nelíbí, že krajský úřad fakticky rozhoduje o budoucnosti dítěte, aniž by dané dítě někdy vidělo v interakci s budoucími rodiči.

Výsledky našeho výzkumu korespondují se sděleními v teoretické části práce. Z uvedeného vyplývá, že vize PPNPD se daří naplňovat jen z poloviny. Pěstouni na přechodnou dobu se aktuálně potýkají s tím, že je problematické, téměř nemožné umístit dítě jiného etnika z pěstounské péče na přechodnou dobu do jiné z forem NRP, stejně tak jako děti, které pocházejí z větších sourozeneckých skupin. Problematická je také doba umístění dítěte v PPNPD a to zejména z toho důvodu, že český systém náhradní rodinné péče se v současné době potýká s nedostatkem dlouhodobých pěstounů. V tomto případě by bylo vhodné zamyslet se nad možností větší podpory klasických pěstounů. Určitým limitem, který jsem v procesu PPNPD zaznamenali je fakt, že v současné době je přemíra pěstounů na přechodnou dobu, kteří mají zájem o děti ve věku od 0 do maximálně 5 let. Všichni naši respondenti spadali rovněž do kategorie pěstounů, kteří upřednostňují svěřeni dítěte do péče, které je raného věku. Z tohoto vyplývá, že do pěstounské péče na přechodnou dobu je velmi obtížné umístit dítě od mladšího školního věku po adolescence. Pozitivním zjištěním je fakt, že pěstouni na přechodnou dobu hodnotí převážně kladně spolupráci s ostatními odborníky podílející se na procesu PPNPD. Dle jejich sdělení jsou všichni, kteří se na procesu PPNPD podílejí přesvědčeni o tom, že veškeré zájmy jak sociálních pracovníků OSPOD, doprovázející organizace či krajského úřadu jsou v rámci PPNPD podřízeny nejlepšímu zájmu dítěte.

ZÁVĚR

V České republice se snažíme žít v souladu s právními normami, kterými nám stát deklaruje např. právo na vzdělání, soukromí, na svobodný život apod. Práva nezletilých dětí přitom spadají ještě pod zvláštní ochranu, kdy je jim garantováno právo na rodinu, na jméno, na spokojený a plnohodnotný život. Některým dětem se tomuto ve své biologické rodině nedostávalo, tudíž musí vyrůstat v náhradní rodinné péči, která má vždy přednost před péčí ústavní. Diplomová práce se zabývala nejnovějším typem náhradní rodinné péče uplatňujícím se v České republice, pěstounskou péčí na přechodnou dobu.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je forma pomoci ohroženým dětem, kde dítě, které je svěřeno do PPNPD vyrůstá v rodinném prostředí. Dítěti se na rozdíl od péče ústavní dostává individuální péče, lásky, potřebné stimulaci, jsou zde uspokojovány jeho potřeby jak biologické, tak i psychologické. Teoretická část diplomové práce nám předložila komplexní pohled na pěstounskou péči na přechodnou dobu, kdy jsme si uvedli v nejdůležitějších bodech, rozdíl mezi svěřením dítěte do ústavního zařízení a do PPNPD, uvedli jsme si kdo a za jakých podmínek může být tzv. profesionálním pěstounem a vymezili jsme si úkoly institucí podílejících se na procesu pěstounské péče na přechodnou dobu. V teoretické části jsme také na základě nastudované odborné literatury vymezili aktuální dilemata procesu PPNPD, které v zásadě korespondovaly s odpověďmi pěstounů na přechodnou dobu v našem výzkumném šetření.

V praktické části práce jsme za pomoci polostrukturovaných rozhovorů provedli rozhovor s pěstouny na přechodnou dobu, kteří nám sdělovali své zkušenosti s pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Cílem diplomové práce bylo zjistit, jak lidé, kteří se stali profesionálními pěstouny, hodnotí nově zavedený institut pěstounské péče na přechodnou dobu. Naším zjištěním bylo, že profesionální pěstouni jsou se systémem pěstounské péče na přechodnou dobu v rámci možností spokojeni, všichni respondenti vnímají svoji práci jako poslání, které pomáhá překonat nezletilým dětem jejich nepříznivou životní situaci. Co naopak vidí ale jako úskalí PPNPD tak to je fakt, že se v podstatném nedaří naplňovat vize PPNPD a to zejména v tom, že dítě je v přechodné pěstounské péči dlouhou dobu a poté se nedaří v mnoha případech umístit dítě do jiné z forem náhradní rodinné péče. Co se týče biologické rodiny dítěte, s tímto neměli respondenti dobré zkušenosti. Biologická rodina dítěte se po jeho svěřením do PPNPD o toto dítě prakticky již nezajímá. Pěstouni na přechodnou dobu kladně hodnotili spolupráci s ostatními odborníky v procesu

PPNPD. Všichni dotazovaní se shodli na tom, že doprovázející organizace je jedním z nejdůležitějších prvků PPNPD.

Jako doporučení pro další vývoj PPNPD bychom z nasbíraných informací mohli doporučit zaměřit se na nábor klasických pěstounů, kteří v současné době nejsou prakticky k dispozici a na posílení sociální práce s biologickou rodinou dítěte. Jako důležité zjištění je také fakt, že pro děti mladšího školního věku a výše je nyní nedostatek pěstounů na přechodnou dobu, jelikož drtivá většina profesionálních pěstounů je zaměřena na děti ve věku 0-6let. Výzkum DP by mohl být podnětný pro pracovníky odd. SPOD – náhradní rodinné péče, kteří jsou denně v interakci s cílovou skupinou výzkumu.

Celkově máme za to, že institut pěstounské péče na přechodnou dobu plní svoji funkci, dětem se dostává kvalitnější péče pro ně v tak důležitém rodinném prostředí, který má pozitivní vliv na zdárný vývoj dítěte.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BUBLEOVÁ, Veduna. a kol. *Mezinárodní srovnávání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Středisko náhradní rodinné péče. 2002.

BUBLEOVÁ, Veduna a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči*.

Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.

BUBLEOVÁ, Veduna a kol. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*.

Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-19-7.

CAIRNS, Kate. *Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem*. Praha: Portál, 2013.

ISBN 978-80-262-0370-4.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000.

ISBN: 80-85931-76-6.

HLADÍK, Jakub, HRBÁČKOVÁ, Karla, VÁVROVÁ, Soňa. *Porozumění procesu autoregulace u dětí a mladistvých v institucionální péči*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati 2015. ISBN 978-80-7454-149-0.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2011. ISBN 978-80-7421-040-2.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Pěstounská péče pro nejmenší děti*. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011. ISBN 978-80-7421-039-6.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte*. Nadační fond J a T, 2015.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Pěstounství je profese*. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. ISBN 978-80-7421-115-7.

LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*.

Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-246-1983-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2005.

ISBN 80-246-1056-6.

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče. Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha, Portál: 1999. ISBN: 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRICH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing , 1999. ISBN 80-7169-897-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dětí v náhradní rodinné péči*. Středisko náhradní rodinné péče, s.r.o., 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.

SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014. ISBN: 978-7418-218-8.

STRAUSS, Anselm a Juliet, CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60.

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-736

Elektronické zdroje:

AAP. *Healthy foster care America*. [online]. [cit. 2016-3-2]. Dostupné z https://www.aap.org/en-us/advocacy-and-policy/aap-health-initiatives/healthy-foster-care-america/Documents/Ch1_State_of_Purpose.pdf

ADOPCE. *Základní pojmy*. [online]. [cit. 2016-2-8]. Dostupné z <http://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/>

ANDERSSONOVÁ, 2011. *Péče o ohrožené děti ve Švédsku: prioritou je kontakt s biologickou rodinou*. [online]. [cit. 2016-1-14]. Dostupné z <http://zena-in.cz/clanek/pece-o-ohrozene-deti-ve-svedsku-prioritou-je-kontakt-s-puvodni-rodinou>

ČSSZ. *Rodičovský příspěvek 2014-10*. [online]. [cit. 2016-2-20]. Dostupné z <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/2014-10-rodicovsky-prispevek.htm>

DAGSTAG, Else Gerd. *Význam rodinné péče v Norsku*. [online]. [cit. 2016-1-14]. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/11945/Praha-_konference-_Else_Gerd_Dugstad.pdf

FOD. *Childact- Zákon o dítěti*. [online]. [cit. 2016-1-10]. Dostupné z <http://www.fod.cz/nase-cinnost/children-act-1989-zakon-o-diteti>https://www.aap.org/en-us/advocacy-and-policy/aap-health-initiatives/healthy-foster-care-america/Documents/Ch1_State_of_Purpose.pdf

HLEDÁME RODIČE. *Poručník - Poručenství*. [online]. [cit. 2016-2-15]. Dostupné z <http://www.hledamerodice.cz/porucnik-porucenstvi-s-21.html>

HLEDÁME RODIČE. *Jak se žije pěstounům ve Velké Británii*. [online]. [cit. 2016-1-9]. Dostupné z <http://www.hledamerodice.cz/9-z-10--ohrozenych-deti-vyrusta-v-britanii-v-nahradnich-rodinach-news-26.html>

KLIMEŠ, Jeroným. *Přechodná PP, recenze*. [online]. [cit. 2016-2-5]. Dostupné z http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/prechodna_pp_recenze.html

NADAČNÍ FOND J A T. *Pěstounů na přechodnou dobu přibývá, ale stále je jich málo*. [online]. [cit. 2016-2-27]. Dostupné z <https://www.nadacnifondjt.cz/pestounu-na-prechodnou-dobu-pribyva-ale-porad-je-jich-malo--n35.html>

NÁHRADNÍ RODINA. *Náhradní rodina*. [online]. [cit. 2016-2-15]. Dostupné z <http://www.nahradnirodina.cz/nahradni-rodinna-pece/>

NORAMB. *Fakta o ochraně dětí v Norsku*. [online]. [cit. 2016-1-14]. Dostupné z <http://www.noramb.cz/Embassy/Fakta-o-ochran-dti-v-Norsku/asto-kladene-otazky-ochran-dti-v-Norsku/#.VpdmKVL4NFo>

PALEČEK, Jan. *Situace náhradní rodinné péče v Dánsku*. [online]. [cit. 2016-1-10]. Dostupné z http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Konference_Zavery_zahr_vyzkumu/presentace_nova_grafika/Presentace_nahradni_pece_o_deti_v_Dansku_J._Palecek.pdf

PRÁVO NA DĚTSTVÍ. *Infografika. Počty dětí v náhradní rodinné péči*. [online]. [cit. 2016-4-2]. Dostupné z http://kampan.pravonadetstvi.cz/wp-content/uploads/sites/6/2015/11/infografika-pocety-deti-v-pestounske-peci_archiv.jpg

PRÁVNÍ PROSTOR. *Několik úvah k příbuzenské pěstounské péči*. [online]. [cit. 2016-2-9]. Dostupné z <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nekolik-uvah-k-pribuzenske-pestounske-peci>

RPP. *O PPPD psali v Respektu*. [online]. [cit. 2016-2-8]. Dostupné z <http://www.rpp.cz/inpage/o-pppd-psali-v-respektu-348/>

Ostatní zdroje

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, 2012. Ostrava: Sagit. ISBN 978-80-7208-920-8.

ČESKO. Zákon č. 292/2013Sb., o zvláštních řízeních soudních, 2013. Ostrava Sagit. ISBN 978-80-7488-023-0.

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 2014. Ostrava Sagit.

Zápis z porady pracovníků zabezpečujících agendu náhradní rodinné péče. Zlín: Krajský úřad 1. 4. 2014.

Metodické doporučení Zlínského kraje, 17. 2. 2014

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod.	A podobně
Např.	Například
Nezl.	Nezletilý/á
NOZ	Nový občanský zákoník
NRP	Náhradní rodinná péče
Odd.	Oddělení
OSPOD	Oddělení sociálně-právní ochrany dětí
PP	Pěstounská péče
PPNPD	Pěstounská péče na přechodnou dobu

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 Získávání informantů výzkumníkem, s. 40

Obrázek č. 2 Relační model, s. 46

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Počet umístěných dětí do NRP v letech 2010-2014, s. 14

Tabulka č. 2 Sociodemografické informace o informantech, s. 41

Tabulka č. 3 Seznam kategorií a kódů, s. 43-15

Tabulka č. 4 Paradigmatický model, s. 45

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Informovaný souhlas respondenta

Příloha PII: Ukázka rozhovoru

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas

Žádám Vás o souhlas s poskytováním výzkumného materiálu ve formě audio nahrávky rozhovoru pro účely diplomové práce na téma „Pěstounská péče na přechodnou dobu pohledem pěstounů.“

Diplomová práce má za cíl zjistit, jak lidé, kteří se stali profesionálními pěstouny, hodnotí nově zavedený institut pěstounské péče na přechodnou dobu.

V Uherském Hradišti dne 3. 2. 2016

PŘÍLOHA P 2: UKÁZKA PŘEPSANÉHO A OKÓDOVANÉHO ROZHOVORU

Rozhovor č. 2

T: Dobrý den, jmenuju se Tereza Pauříková a pozvala jsem si Vás za účelem rozhovoru na téma pěstounská péče na přechodnou dobu pohledem pěstounů. Jak již víte píšu DP, která má cíl zjistit, jak lidé, kteří se stali profesionálními pěstouny hodnotí nově zavedený institut pěstounské péče na přechodnou dobu. Ptám se Vás, zda souhlasíte s tím, abych si Vás nahrávala a abych pak tyto rozhovory použila do mé diplomové práce.

RŽ: Ano

RM: Ano

1 T: Tak můžeme přejít k samotným rozhovorům. První otázka. Jak hodnotíte pěstounskou péči na přechodnou dobu? V čem spatřujete její výhody a v čem jsou možné limity?

1 RŽ: tak já si myslím, že hlavní smysl je, aby ty děti, které v ten moment prostě by skončily v ústavu, tak aby mohly žít v klasické rodině, prostě. Aby potom nedocházelo k nějakým deprivacím.

1 RM: Já limity spatřuju v tom, že by se ty úřady měly opravdu co nejdříve snažit umístit dítě trvale buď do pěstounské péče nebo do adopce, osvojení.

1 RŽ: Nebo vrátit do biologické rodiny, kdyby se tam ty podmínky upravily.

1 T: protože je tam pak ta závislost dítěte ?

2 RM: Ano. Chtělo by to prostě, aby to ty úřady řešily Já vím, vždycky to nejde, ale aby se to nenatahovalo zbytečně.

3 T: A nějaký limit další? Co by třeba negativně působilo na vás nebo na dítě?

3 RŽ: Zatím jsme měli jako takové dobré zkušenosti.

4 T: Takže můžeme přejít na další otázku. Jak hodnotíte přípravu PNPDP? Co bylo přínosem více a co méně?

4 RŽ: Tak hodnotím to velice kladně. My jsme byli velice spokojeni s přípravou, tak jak to pro nás ta organizace STROP připravila. Tam bysme jim vůbec nic nemohli vytknout. Navíc jsme se tam sešli opravdu takový fajn kolektiv, takže do dneška jsme v kontaktu spolu s těmi, co jsou zařazeni do registru. Takže

5 T: A jak hodnotíte pomoc odborníků v průběhu vykonávané PNPDP? Tím myslím třeba OSPOD, spolupráce s krajským úřadem, spolupráce s doprovázející organizací...Máte tam nějaké připomínky tady k tomuto nebo jaké máte zkušenosti s tímto?

5 RŽ: zatím jenom dobré. Že třeba, když už jsme si malého přivezli z porodnice tak hned třeba volal tady paní. P....., jestli něco nepotřebujem, jestli máme dávky vyřízené všechno, takže to bylo takové jako fajn. A i vlastně máme tu doprovázející organizaci, takže to taky jako musím říct, že se o nás opravdu starají. Že všechno zajišťují, takže i s úřadkou, co jsme vyřizovala potřebné věci, tak byli vstřícní. Na to jako opravdu nemůžu si stěžovat. Tak jak nás upozorňovaly, jak jsme byli na těch

besedách, že první pěstouni, co začínali, tak že měli nějaké tam problémy že ještě ani úřednice nevěděli, co po nich chtějí. Tak si myslím, že tady v Hradišti to funguje.

6 T: Takže neměnili byste konkrétně vy nic na přístupu jako?

6 RM: Zatím jsme se setkali opravdu se samými bezproblémovými. Doprovázející organizace jsou výborná věc. Ti nám velmi pomáhají.

7 T: Takže vy když třeba máte, tak jim hned jako zavoláte, doprovázející organizaci a oni se to pak snaží vyřešit?

7 RM: Ano

8 T: Dále bych se zeptala, jak je nastavena Vaše spolupráce buďto s biologickou rodinou dítěte a nebo s náhradní rodinou dítěte, do které dítě bude svěřeno? Jak to máte nastavené, jak to probíhá, probíhalo?

8 RŽ: Tak s biologickou rodinou, tak s tím nám taky pomáhá ta naše doprovázející organizace. Tam se vlastně vždycky domluvily schůzky, Takže přes tu DO se to všechno děje. A teď i vlastně s tou pěstounskou rodinou, co si bude malého přebírat, takže tak.

9 T: Takže žádné dítě od Vás zatím nešlo do biologické rodiny? Ale do té NRP?

9 RŽ: Ano, do NRP

10 T: A biologická rodina dítěte? Ta se nezajímá?

10 RŽ: Ne.

10 RM: Maminka má podle mě vyložené 310. RODINA důvody existenční, ON má doma ještě jednoho mladšího bratra. A její maminka, ta se dcerou nějak nebaví. Takže rodinná situace je tam špatná.

10 RŽ: Měli jsme pár schůzek jako, ale potom už maminka neměla zájem.

10 RM: Asi z 20 naplánovaných schůzek proběhly 2. Ostatní byly zrušené, ze strany matky.

11 T: Připravovali jste třeba malého nějak, na to, že...nebo jak vy se třeba připravujete na setkání s biologickou rodinou nebo s dlouhodobými pěstouny?

11 RŽ: tak malý je maličký. Většinou tak ty 2 schůzky proběhly a to byl fakt jako malinký ještě. A teď už to ta maminka rušila.

12 T: A co se týče teďka pěstounů? To se připravujete nějak zvlášť na nějaké setkávání?

12 RŽ: Tak zatím jsme měli jednu schůzku. To bylo takové jenom seznamování, teď oni by měli přijet k nám, tak uvidíme, jak to bude probíhat.

13 T: A jak dlouho Vám je zhruba dítě svěřeno do péče?

13 RŽ: No tak jako podle zákona by to mělo být vyřešené do roka. A zrovna teď nám přišlo předběžné opatření o prodloužení, protože už malého máme zrovna dneska rok.

- 14 T: Takže není to tak jakoby na 3 měsíce a stop.
- 14 RŽ: Ne, není.
- 14 RM: to už podle těch nových zákonů jak se měnily to ani nejde.
- 14 RŽ: jediné kdyby se vracelo do biologické rodiny, tak jo, tam to není ale
- 14 RM: Jinak se změnily zákony, přesně teď nevím kdy a tam je to všechno tak posunutě.
- 14 RŽ: 6 týdnů nemůže dát ani maminka souhlas k adopci a potom když dá, tak se potom ještě 3 měsíce má čas si to rozmyslet, takže když to miminko je z porodnice, tak je u těch pěstounů dlouho, 4,5 měsíce minimálně.
- 14 RM: Toto si zaslouží z mojí strany zrovna kritiku, Zbytečně, neúměrně natahované. Ten zákon je špatný.
- 14 RŽ: to není v zájmu toho dítěte, aby si maminka ještě 3 měsíce rozmýšlela... je to dlouhá doba, kor u takových malých dětí.
- 15 T: Vy máte nějaké věkové omezení pro ty děti? Že třeba berete děti od..
- 15 RŽ: máme od narození do 6 let. ^{Zvolili.} To jsme si tančili. To nám řekli na přípravě, že si můžeme vlastně stanovit a jakože nejmenší je 0-6 let.
- 16 T: co byste doporučily budoucím pěstounům na přechodnou dobu?
- 16 RŽ: Tak hlavně, aby si pořádně promysleli, jestli je to opravdu to, co by chtěli dělat jako. Samozřejmě to nese s sebou nějakou tu ztrátu soukromí. Člověk musí více komunikovat s těma úřadka a jinak počítat s tím, že když ten kontakt s biologickou rodinou většinou je někde mimo, tak potom při tom předávání už vlastně, že k nám budou jezdit i ti náhradní rodiče nebo ten, kdo si bude to dítě přebírat.
- 16 RM: Určitě bych jim vzkázal, že je to teda hodně psychicky a fyzicky náročné. A mě to přijde úsměvné, když někteří to v televizi kritizovali, že to pěstouni dělají pro peníze. Tak ať si tu částku vydělí 24 hodinama a uvidí, co jim vyjde na hodinu.
- 16 RŽ: Člověk to musí brát spíše jako takové poslání, než to že by si člověk řekl, že to dělá pro výdělek. Musí mít přesvědčení, že toto chce opravdu dělat. Člověk vlastně nikdy neví, když to dítě přijímáme, jak dlouho ho bude mít,
- 16 RM: Taky nevíme co můžeme očekávat od té biologické rodiny, třeba teďka jsme měli chpečka, co o něho maminka nejví zájem, což je svým způsobem pro nás dobře. Může se stát, že pak dostaneme miminko, kde rodina bude mít až velký zájem. A budeme s ní mít třeba problém.
- 14 T: Využíváte třeba psychologa?
- 14 RM: Zatím ne. Ale možná teďka po předávání budeme potřebovat.
- 14 RŽ: Po předání se potom dělá s DO nějaká ta sebereflexe, hodnotí se to a takto. Ono vlastně průběžně nás ta klíčová pracovnice navštěvuje a konzultuje

- 18 T: a co se týče těch financí, když už jsme do toho zabrousili, tak vystačí to?
- 18 RŽ: ano vystačí. Já si myslím, že je to jako dobře, že člověk může tomu dítěti dopřát co potřebuje.
- 18 RM: Jako ono je to dostačující. Ale mně by se zdálo být moudré od vlády, kdyby toto zřídili i pro ty dlouhodobé pěstouny, kdyby jim to tak nějak šikovně navýšili.
- 18 RM: Ono je tam propastný rozdíl, no.
- 18 RM: Oni už aj reklamu dělaly tomu, že shání ty dlouhodobé pěstouny...
- 19 RŽ: Předtím dělaly reklamy na přechodnou dobu a teď zase pro dlouhodobé. Třeba teď pro malého byl problém sehnat dlouhodobou pěstounskou rodinu.
- 19 RM: Oni se ti dlouhodobí můžou cítit trochu ukřivdění. Že to třeba někteří dělají X let a najednou vystřelí nějakí přechodníci a kolik oni mají peněz...
- 19 RŽ: Když se někdo rozhodne mít to dítě nestarost, tak aby ta paní v klidu mohla zůstat doma a starat se o ty děti a neřešit ještě ty finance ...že bude muset někde shánět práci nebo tak. Protože kolikrát jsou to děti nějak handicapované. Mě to mrzelo, když jsem našla na internetu nějaký ten registr a to byla skoro jako nabídka dětí, které ...mě až úplně mrazilo. Člověk čte, kolik dětí takto je a přitom čte, že kolik dětí postižených nebo ty větší sourozenceké skupiny, tak člověk teď už z praxe ví, že toto jsou děti prakticky neumístitelné Kdo si vezme sourozence a ještě s nějakýma problémama...
- 19 RŽ: My jsme měli třeba teď problém s tím, že malý tam má částečně jiné etnikum a ona nám klíčová pracovnice vlastně od začátku říkala, že tam bude problém. Ale netušili jsme, že až tak veliký.
- 20 T: Takže je v tom problém, že dítě je jiného etnika?
- 20 RŽ: Ano
- 20 RM: Ano.
- 20 RŽ: De facto už dvě pěstounské rodiny už jako projevíly zájem a když si prostudovaly tu dokumentaci, tak řekly, že ne.
- 20 RM: My teda nevíme, jaký byl důvod, ale myslíme si, že z tohoto důvodu.
- 20 RŽ: na druhou stranu si říkám, kdyby nám někdo před 2 lety řekl, že si vezmeme takové dítě, tak asi taky přemýšlím...teď ale máme tu zkušenost máme, že toho malého máme a opravdu je to úžasné dítě, tak člověk to vidí pak asi jinak. Opravdu ale jsme tady tak nastavení, že ty jiné etnika jsou neumístěné...
- 21 T: I v okruhu Vás pěstounů na přechodnou dobu je to tak, že nechtějí děti jiného etnika?
- 21 RŽ Na tu přechodnou dobu jako tam si myslím, že to jako není problém. Spíš jako ti dlouhodobí.
- T: Tak jo, já Vám děkuju za rozhovor
- RŽ: Jsme rádi, že jsme Vám mohli pomoci.